

NAD NAMI MODRO NEBO.

Veseloigra v dveh aktih.

Zložil

N. N.

Osebe:

Marin, bankir.

Gospa Zofija, njegova soproga.

Emica, njuna hči edinka.

Rezka, služkinja pri Marinovih.

Čižman, družinski zdravnik, kasneje **Cinkar**, literarna oseba in osebnost.

Dežman, družinski advokat, kasneje **Detelja**, literarna oseba in osebnost.

Veseli, profdoktor, Emičin zaročenec.

Jaka, njegov pomočnik.

Inspektor Mravlje, višji policijski.

Časi naši, tj. ok. 1920, in kraji takisto.

Opomnja. Slišati je bilo, češ da pričujoči igrokaz nekaj dolguje veseloigri *Učenjak* znanega amaterskega pisatelja Frančiška dr. Detelje. Te govorice drugega niso nego zlonamerno, iz zavisti porojeno natolcevanje. Preje bi bilo moči trditi nasprotno! – *Jos. Cinkar.*

Prvi akt.

Nevelika sprejemnica profdoktorja Vesela.

Na prizorišču Jaka, domačin, učenjakov faktotum, in gostujoča delovna moč Rezka.

Rezka. Tukaj bo mizica za kanapejčke, tukaj za slaščice, tukaj za vino in močne pijače, tukaj za kavo in čaj. Tako imajo razporejeno v najboljših hišah. Lotiva se dela.

Jaka ne reče nič in tudi zgane se ne, pač pa se nekako seksistično muza.

Rezka. No, dajmo, kolega.

Jaka se s pičlo hitrostjo odpravi v sosednji prostor in s precejšnjim hrupom pririne noter neveliko mizo.

Rezka. Je miza hudo težka?

Jaka se ustavi in jo pogleda.

Rezka. Ker sem mislila, ko bi jo nemara privzdignili, da bi ne bil tolik hrup. Tudi na pohištvu se dela škoda.

Jaka jo molče gleda.

Rezka. Pohištvo je sicer last vaše, ne naše hiše, a če sem poslana sem, da pomagam, je ravno tako, kakor če bi bilo naše. Če je miza težka, vam lahko pomorem nositi.

Jaka jo še hip gleda, nato dvigne mizo.

Rezka. Sem jo postavite.

Jaka uboga in nato odklanta ven po naslednjo. Rezka pogrne mizo s prtom in začne iz škatel, posod, košar itn. zlagati nanjo – kar je pač tisti hip na vrsti. Jaka se vrne, mrko

noseč naslednjo mizo. Rezka ga pogleda in odobravajoče pokima, vendar se on ne zmeni za to.

Rezka. Semle, prosim.

Jaka postavi mizo in se brez besed obrne, da bo šel nazaj ven.

Rezka. Pravzaprav bosta dve servirni mizi dovolj, gostov ne bo jako mnogo. Prigrizki na eno, napitki na drugo. Pomagajte mi pripravljati.

Jaka vzame iz neke posode neki artikel, Rezka ga pogleda in reče: »Tisto tja« ali pa »Tisto sem«. Vmes zlaga tudi sama. To traja minutko, precej stvari je že na mizah, ko se Jaka ustavi.

Jaka. Se jim godi, kaj, gospodom? No, pa tudi nam drugim ni sile! Prav res da je boljše biti sluga nego gospodar! Moj gospod na priliko: že res, da je ugleden mož; ali koliko let je moral za to guliti šolske knjige! In zmerom mora biti na tekočem, kaj je *in*, kaj je *out*, drugače je mimogrede še sam *out*. Če mu gre dobro, me doleti kos njegovega ugleda; če ga polomi – prosim lepo, sluga pokoren. Življenje je najboljša šola; kdor ni zadosti pameten zanjo, mora drgniti knjige, tako je to. Jaz sem v bistvu bolj pameten. Intelektualec, le da brez šole.

Rezka. *Je prisluhnila med delom. Rezervirana. Zanimivo premišljanje. Nisem prepričana, da se strinjam z vami. Bova delala naprej?*

Jaka. Vi zelo radi ukazujete, kajne?

Rezka. Ne gre za ukazovanje. Jaz se pač razumem na te stvari. Preskrba, to je moje strokovno področje. Cilj – popolna usluga.

Jaka vzame zalogaj z enega od pripravljenih pladnjev in ga poje. Zdi se, da izzivalno.

Rezka. No, lepo prosim!

Jaka. Kaj pa je?

Rezka. Kako kaj je? Vzeli ste kruhek s pladnja za goste in ga pojedli!

Jaka. In kaj je to takega?

Rezka. To je najstrože prepovedano!

Jaka. Očitno nimate dovolj zgodovinskega in literarnega znanja, sicer bi vedeli, da so služabniki zmeraj pokušali s pladnjevi.

Rezka. Imam ga dovolj, da vem, da se pri meni tega ne bo počelo. Navsezadnje sem uslužbenka gospoda Branka Marina, direktorja in večinskega lastnika banke UltraMarin Bank d. d. i. t. d., naše geslo: *nad nami modro nebo*.

Jaka. A tu ste v hiši mojega delodajalca, ki je profdoktor Žiga Vesel, najbolj sloveč učenjak in mislec v deželi in širše, ki bo prihodnji mesec izvoljen v NAZU, razred za umetnost in znanost ljubezni.

Rezka. Z oprostjenjem, kaj pa je NAZU?

Jaka. Narodna akademija znanosti in umetnosti. Kajpak, vi ste bolj iz poslovnih krogov, ne poznate toliko omenjenih ustanov, kot tudi ne konkretne vrste umetnosti in znanosti.

Rezka. Moram vas odločno opomniti, ta terjam respekt – v vaši opazki slišim, se mi dozdeva, neko opolzko noto.

Jaka. Zagotavljam vam, nobenih not ni not. Želel sem zgolj pripomniti, da je morda na mestu nekolikanj domačnosti. Prvič, najina delodajalca bosta vsak čas povezana s pomembno družinsko transakcijo –

Rezka. Intimna koktejl pártija v počastitev zaroke naše gospodične Emice in vašega doktorja –

Jaka. Profdoktorja.

Rezka. – profdoktorja Vesela ni razlog za slabitev kakovosti in odličnosti, prej nasprotno.

Jaka. Ne vem, kako je pri vas, a gospod profdoktor glede teh stvari ni tako zelo pedanten.

Rezka. Že mogoče, a zame, ki sem zastopnica druge ugledne hiše, in še ženska, ki se mora, kot je znano, nenehno dokazovati –

Jaka. To vam daje kvečjemu nekaj prednosti.

Rezka. Vztrajno se mi dozdeva, da slišim v vašem izvajanju prizvok nekega nedoločljivega nevemčesa, ki je zunaj meja spodobnega.

Jaka. Nikakor ne –

Rezka. Medtem ko sem hotela zgolj reči, da moram biti kot ženska še bolj konkurenčna, še bližje popolnosti –

Jaka. Zagotavljam vam, da ste le-tej že nevarno blizu.

Rezka. *Vzvišeno, a ne preslišano.* Ako je bil to kompliment, je bil hudo neslan.

Jaka. Mea culpa. Prepričan sem, da se lahko od vas naučim nekaj rafinmaja.

Rezka. Morda res. *Kaže, da njeno srce v resnici ni tolikanj trdo kot poškrubljen ovratniček.* Seveda vas ničesar vnaprej ne obtožujem, kolega; hotela sem se le prepričati, da nimate nemara za bregom kakšne nemarne namere oziroma namerne nemarnosti. Ker namreč, naravnost osupljivo je, kako pogosto nimajo moški ničesar v glavi razen tiste edine stvari.

Jaka. Jaz nisem tak.

Rezka. Saj bi tudi ne bilo nič iz tega.

Jaka. Brez dvojbe.

Rezka. Veseli me, da sva to razjasnila.

Jaka naredi kretnjo, kot da bo vzel še en kruhek, a se sredi kretnje ustavi itn. Rezka se zdi naivno zadovoljna z uspehom svojega pedagoškega truda. Jaka dobi za nagrado nekaj zaupnosti.

Rezka. Hotela sem vas nekaj vprašati.

Jaka. Potrudil se bom odgovoriti.

Rezka. Svoje delo v popolnosti obvladam, za kar imam tudi vse potrebne reference.

Jaka. Da.

Rezka. Vendar vam moram po pravici priznati, da me je navzlic temu malo strah.

Jaka. Strah? Čemu?

Rezka. Ko se bom znašla z gospodom doktorjem –

Jaka. Profdoktorjem.

Rezka. – z gospodom profdoktorjem iz oči v oči –

Jaka. Kajpak, to pa morate paziti. On je izjemno ugleden učenjak, univerzitetni predavatelj, velik teoretik in praktik, član nacionalne akademije, razred za umetnost in znanost ljubezni, analitični svetovalec vlade in celo mestnega nogometnega prvoligaša.

Rezka. Uglednih mož sem vajena. Skrbi me nekaj drugega. Doktor – pardon: profdoktor Vesel je menda tak, da človeka samo pogleda in že vse ve o njem, vidi, kot se reče, naravnost noter. Ker je svetovno znan, kako se že reče, fonolog.

Jaka. Mislite frenolog.

Rezka. No, to, da.

Jaka. To o frenologu je samo časnikarsko natolcevanje. Zato, da bi profdoktorja očrnili. Namreč, frenologija letos sploh ni več *in*. Pravzaprav je docela *out*. Znanost je ugotovila, da ni drugega kot psevdoznanost.

Rezka. Psevdo?

Jaka. Popolnoma psevdo.

Rezka. To pomeni, da profdoktor ni frenolog?

Jaka. Nikakor.

Rezka. Kaj pa je potem?

Jaka. Psisocanalitik. Psihanalitik in socanalitik. Ali na kratko analitik. To je to sezono zelo *in*.

Rezka. Kar oddahnila sem si.

Jaka. Nikar prenaglo. Psisocanalitik zmore še vse kaj več, kot zmore frenolog – oziroma kot bi zmožel, če bi v resnici ne šlo za psevdoznanost.

Rezka. Kako! Kaj pa zmore!?

Jaka. Ne samo, da pogleda človeka in takoj vidi vanj, v njegovo najglobljo globino; poseduje takozvani animalni magnetizem, s katerim lahko človeka pripravi, da uboga vsak njegov ukaz.

Rezka. Magnetizem?

Jaka. Tako je. Animalni magnetizem.

Rezka. Kaj pa to pomeni?

Jaka. Živalski.

Rezka. Zato je psicalanitik?

Jaka. Če dovolite, ne psicalanitik, marveč psisocalanitik, hočem reči analitik.

Rezka. Vseeno, kako se reče, glavno, da se prav misli.

Jaka. No, seveda. *Vstran*. Ženskam ni pametno čez mero ugovarjati.

Rezka. Toda tista psickuzla, to je vendar še hujše kot frenolog!

Jaka. Znanost napreduje iz sezone v sezono.

Rezka. In pravite, da ubogi človek uboga vsak njegov ukaz?

Jaka. Vsak.

Rezka. Vsak človek vsak ukaz?

Jaka. Tako je.

Rezka. Tudi ženska?

Jaka. Ženska še sploh.

Rezka. Jaz ga že ne bi ubogala.

Jaka. Bi, bi.

Rezka. Zakaj bi ubogala, če nočem?

Jaka. He! To je moč animalnega magnetizma. Profdoktor vas spravi v tako stanje. In morda si človek, v danem primeru vi, sam na skrivaj želi storiti, kar je ukazano.

Rezka. Ej! Kakšni namigi, prosim, so to?

Jaka. Nikakršni. To je samo opis psisocanalitičnega postopka.

Rezka. Nekaj je pri tem vendar čudno. Če je tak ta vaš gospodar, kako da se sploh kdo druži z njim? Kako da mu vsi ne pobegnejo?

Jaka. Ne morejo, ker ve vse o njih. Zato ga tudi tako spoštujejo.

Rezka. Dandanes pošten človek ni več nikjer varen pred znanostjo.

Jaka. Drži. Vendar: vam se ni treba bati.

Rezka. Zakaj pa meni ne?

Jaka. Ker bom jaz zraven.

Rezka. Vi? Kaj imate vi pri tem?

Jaka. Jaz sem profdoktorjev asistent.

Rezka. Kaj ste?

Jaka. Asistent. Pomočnik.

Rezka. Niste hišnik?

Jaka. To je kamuflaža. Kdor pride k profdoktorju, ne ve, da je na opazovanju, še preden sploh res pride k njemu.

Rezka. Potem ... ste v bistvu tudi vi nekakšen doktor?

Jaka. V bistvu – da.

Rezka. Čakajte ... Res?

Jaka. Aha.

Rezka. Potem ... *Kretnja.* Tudi vi gledate noter v človeka ... vame?!

Jaka. *Velikodušno.* Ne rečem, lahko bi. Toda vi niste pacientka. Ne potrebujete psisocanalize.

Rezka. Ja hvala, no. Toda ... ali bo tudi doktor vedel, da nisem, da ne rabim te, psicenalice? Saj veste, kako je s temi rečmi – če prav pogledaš, se zmeraj kaj najde!

Jaka. In četudi. Jaz vas lahko naučim, kako se ubranite.

Rezka. Res?

Jaka. Res.

Rezka. Samo da ni to zopet kakšna moška goljufija in laž! Da mi boste nekaj natvezli, potem pa, ko pride doktor, bom pred njim, ko da sem čisto ... na milost in nemilost prepuščena tej kuzli pasji.

Jaka. Nikakor ne. Boste videli. – A najprej poglejva, kaj je tisti priboljšek, ki ga pošilja gospod Branko, ki ima banko. *Odgrne prtiček.* Šampanja, šest buteljk. Ni slabo. Zdaj bova eno odprla –

Še preden utegne Rezka izraziti svoj protest, plane noter neznanec, ki se v nadaljevanju izkaže policijskega inspektorja. Pogleda navzoča, nato steklenke, nato iznova navzoča. (Steklenke tudi med pogovorom marsikdaj pogleda.)

Inspektor. Stanuje tukaj Žiga Vesel?

Jaka. Prosim?

Inspektor. Stanuje tukaj Žiga Vesel?

Jaka. Je mož, ki po njem sprašujete, nemara profdoktor Sigismund pomišljaj Žiga Vesel, akademik, psisocanalitik, svetovalec vlade in mestnega nogometnega prvoligaša?

Inspektor. Kdo pa drug.

Jaka. Potem morate tako tudi vprašati.

Inspektor. Nimam časa za formalnosti in fuzbal!

Jaka. Tedaj tudi profdoktor nima časa za vas.

Inspektor. Mora ga imeti!

Jaka. Profdoktor ima čas samo za naročene. Ste vi naročeni?

Inspektor. Nisem, toda –

Jaka. Potem se naročite. Vendar danes zaradi družinskih obveznosti ne poslušemo. Jutri od osmih naprej. Lahko tudi po telefonu. Postavili vas bomo v čakalno vrsto.

Inspektor. Jaz sem višji inspektor Alfred Mravlje. Policija!

Jaka. Jakob Fištravec, asistent profdoktorja Vesela, me veseli, in to je gospodična ...

Se obrne proti Rezki.

Rezka. Terezija Rihtarič.

Jaka. Tako, gospod inspektor Mravljinč –

Inspektor. Višji. Mravlje.

Jaka. Inspektor višji od mravlje, jutri od osmih naprej.

Inspektor. Vi me ne razumete!

Jaka. Pač, izvrstno vas razumem.

Inspektor. Natančneje: nočete me razumeti.

Jaka. Nasprotno: razumem vas hočeš-nočeš.

Inspektor. Policija se ne naroča!

Jaka. Pri profdoktorju Veselu se.

Inspektor. Kot se tudi zločin ne naroča!

Jaka. Če se ne naroči, ne pride na vrsto.

Inspektor. Vi ovirate preiskavo!

Jaka. Nasprotno, jaz pomagam profdoktorju Veselu opravljati preiskave.

Inspektor. V tem primeru gre za kriminalni primer in preiskujem ga jaz!

Jaka. Vi preiskujete?

Inspektor. Jaz osebno.

Jaka. Če vi preiskujete, čemu tedaj iščete profdoktorja Vesela?

Inspektor. Boste že končno razumeli! Jaz nisem pacient!

Jaka. To marsikdo reče.

Inspektor. Profdoktorja sem hotel nekaj vprašati.

Jaka. Lahko vprašate mene.

Inspektor. Vas? Še tega se manjka.

Jaka. Zakaj pa se manjka še tega?

Inspektor. Vi niste ... Reči hočem, nimate ... Skratka, profdoktorja potrebujem kot ... *Premolk.* Kot rečeno, gre za kriminalni primer in v interesu preiskave ne morem podrobneje razkriti svojih motivov. Kdor je udeležen v kriminalistični preiskavi, je: *a)* osumljenec, *b)* preiskovalec, *c)* priča. To naj vam zaenkrat zadošča. Drugega ne bi mogel komentirati.

Rezka. Dovolite mi, da še jaz nekaj vprašam, dasi nisem neposredno udeležena.

Inspektor. *Galantno.* Kdo je in kdo ni, če dovolite, odločamo mi.

Rezka. *Nič manj galantno.* Vsekakor. Če sem prav razumela, gre za neko kaznivo dejanje.

Inspektor. Prav ste razumeli. Hudó kaznivo dejanje.

Rezka. Ali nama morete razkriti, za kakšno kaznivo dejanje gre?

Inspektor. Žal ne. Uradna tajnost.

Rezka. Čakajte, ne rečem, da morda ne razkrijete osumljenca, a zločin ... se vam ne zdi ta nezaupljivost nekolikanj pretirana?

Inspektor. Nikakor ne. Zločin se rodi v duši in duša je skrivnostna zadeva, njeni vzgibi so marsikdaj težko umljivi, kot nas navsezadnje uči naš veliki umetnik besede Janez Cenkar.

Rezka. Mislite Josip Cinkar.

Inspektor. Da, prav on.

Jaka. Meni bolj ugaja doktor Frančišek Detelja.

Inspektor. Prosim vas, pustimo te trivialne banalnosti. Mimo tega vobče ni doktor, smo dognali.

Rezka. Mar res!

Inspektor. Pač. Neki učitelj tam nekje. – Torej, nezaupljivost je v našem poslu najstrožje pravilo. Celu samemu sebi zaupam le tisto, kar je najneogibneje potrebno.

Rezka. Kaj pa kazen? Gotovo pripravljate že tudi to? Saj veste, zločin in kazen?

Inspektor. Kakopak.

Rezka. Kakšno pa?

Inspektor. Žal mi je, gospodična, ne morem vam iti na limanice, kakor bi vam šel rad. Dokler je postopek izbire v teku, ga ne morem komentirati. Kazni je zelo mnogo, težko je izbrati kazen pravo, tako nas uči kazensko pravo.

Rezka. Škoda.

Inspektor. Predpisov ne delam jaz, gospodična. Jaz jih samo izvršujem, in sicer dosledno. Reči morem edinole to, da –

Rezka. Da?

Inspektor. Da bo vedenje, ki ga je izkazal vaš kolega tu spričo organa preiskave oziroma krivičnega gonjenja, zavedeno v zapisnik kot najmanj nesodelovalno, če ne celo kot oviranje preiskave.

Jaka. Čakajte malo!

Inspektor. Svoje stališče ste že imeli priložnost ustrezno predočiti. Vse drugo je kraja časa.

Rezka. Dovolite mi skromno opomnjo.

Inspektor. *Galantno.* Vsekakor, gospodična Terezija.

Rezka. *Nič manj galantno.* Moj kolega, natančneje znanec tukaj, ki naju je naključje združilo v skupni delovni nalogi, je nemara v neki meri žrtev predpisov, o katerih ste sami namignili, da so morebiti nekolikanj neživljenjski.

Inspektor. Kako to mislite, gospodična Terezija?

Rezka. Tako: ako moj kolega ne ve natanko, za kakšno preiskavo gre, potem tudi ne more vedeti natanko, ali jo s svojim dejanjem in nehanjem vzpodbuja ali ovira.

Inspektor. *Nekoliko dlje premišlja.* To mi doslej ni bilo pričujoče. V ekstremnih primerih utegnete imeti prav.

Rezka. In kaj boste v zvezi s tem ukrenili?

Inspektor. Veliko ne morem. Predpis je predpis. *Misli.* Toliko vama lahko zaupam, docela *inter nos*, da množice a , b in c niso vzajemno izključujoče se. Mogoče je, da je kak osebek v dveh ali celo v vseh treh. V duhu te okoliščine lahko prevprašamo doslejšnje izjave navzočih.

Rezka. Osupljivo. Seveda, samoumevno je, da je zločinec tudi priča svojega zločina, torej a in c –

Inspektor. Vidim, da pronicljivo mislite, gospodična Terezija.

Rezka. – A da bi bil poleg a in c tudi b , to je vendarle ...

Inspektor. V današnjem svetu so mogoče in celo resnične stvari, o katerih niso mogli naši očetje niti sanjati, gospodična Terezija.

Rezka. Kaj pa matere?

Inspektor. Matere ne sanjajo. Preveč so zaposlene s podpiranjem vogalov.

Jaka. Čakajte. In tak potencialni a in b in c naj bi bil profdoktor Vesel? Se mar zavedate, da –

Inspektor. Pardon: morebiti tudi *a ali b ali c*, tega ne vemo. Še bolj *inter nos*, osebno se mi dozdeva, da utegne biti profdoktor Vesel prav tisto, kar se zunanjemu opazovalcu kriminalnega primera morda zdi najmanj verjetno, namreč, da je profdoktor b .

Rezka. Preiskovalec?

Inspektor. Tako je. In seveda, tega vama jaz nisem dejal.

Rezka. Hvala, gospod inspektor. Vašo uvidevnost zelo cenim.

Inspektor. Bilo mi je v veselje, gospodična. Zmeraj rad izkažem nezaupanje, če imam le priložnost.

Rezka. Oddolžila se vam bom z drobnim obvestilom.

Inspektor. Da?

Rezka. Malo kasneje boste profdoktorja Vesela nemara mogli najti prav tu, slavila se bo namreč njegova zaroka z gospodično Emico Marin, dedinjo banke UltraMarin d. d., znane po geslu *Nad nami modro nebo*.

Inspektor. Marin? *Premišlja.* Hm! Kot da smo to po naključju že vedeli. Zahvaljujem se za pomenljivo gesto prijaznosti. Zdaj pa se opravičujem, dolžnost kliče na vse grlo. Moje spoštovanje.

Z rahlim poklonom odvihra.

Jaka. *Nekolikanj nejevoljen.* Vi kot da imate nekaj izkušenj s policaji.

Rezka. Nedvomno več kot s kuzlanalitiki.

Jaka. Bilo je vidno, da!

Rezka. Ne drznite si kaj misliti!

Jaka. Res pa je bil vaš poseg taktično dokaj spreten.

Rezka. Nasprotno sta se vidva netaktično repenčila. Moški pač.

Jaka. A vendarle – kaj se je treba policaju toliko, oprostite izrazu, prilizovati!?

Rezka. *Vstran.* Vsakterega dedca želja velika: da se le njemu ženšče dobrika. *Jaki.*

Recite mi, kolega, raje hvala! Bi raje dočakali koktajl pártijo v kehi? Poleg tega je bilo zastonj, takointako je že vedel.

Jaka. Vraga je vedel. Hohštapler, kar ga je. Takim je treba pokazati, da tudi mi nekaj vemo in znamo. Za ljudstvo je treba vzdrževati pridih misterioznosti.

Rezka. Ko ste omenili misterioznost. Prav zanima me, kaj se je v resnici zgodilo?

Jaka. To že še izveva. – Imava pa zdaj, ko sva z družnimi močmi odvrnila grožnjo, odličen razlog več, da odpreva buteljko.

Rezka. Stoj!! To je za veselico! Ne sme se!

Jaka. Ena več ali manj, nobeden ne bo opazil. *Se ukvarja z zamaškom.* Mimo tega ne pozabite: obramba pred analizo. Sprostitev, veste, je zelo važna. Kdor ni sproščen, se bo težko ubranil. *Odpre.* Pum! Natoči. Zdaj bova pa nazdravila.

Rezka. *S kozarcem.* Čuden občutek me preveva –

Jaka. Kot nekakšno ščemenje, kajne? To je bližina psisocanalize. Nič se ne bojte. Na prihodnjost. *Pije.* Mmm, je to dobro.

Rezka. *Pije.* Kakšno prihodnjost?

Jaka. Prihodnjost pač. Na primer – srečno.

Rezka. Srečno?

Jaka. Da, zakaj ne?

Rezka. Zakaj ne. *Pije.*

Jaka. Odlično prihodnjost!

Rezka. Pazite, da ne polijem.

Jaka. Poslušajte, Terezija, ko bi midva raje stopila tja poleg, da naju ne bodo motili?

Oni bi znal še vrniti, gotovo mu kaj ni bilo jasno.

Rezka. Toda vsak čas bodo začeli prihajati gostje.

Jaka. Ne bo jih še. Sicer pa je vse pripravljeno.

Rezka. Imate prav ... vendar ...

Jaka. Da?

Rezka. No: da ne boste česa mislili!

Jaka. Bogvaruj! Zagotavljam vam – popolnoma ničesar.

Rezka. Res ničesar?

Jaka. Tudi ene misli ne.

Rezka. Potem dobro.

Odideta s steklenico in kozarcema.

Vstopi Čižman. Imenovani je družinski zdravnik Marinovih kakor tudi predsednik nacionalne zdravniške zbornice.

Čižman. Dober dan? *Se razgleduje, vidi, da ni nikogar, ne ve, kaj bi.* Nikogar.

Odide.

Vstopi Dežman. Imenovani je družinski odvetnik Marinovih kakor tudi predsednik nacionalne odvetniške zbornice.

Dežman. Dober dan? *Se razgleduje, vidi, da ni nikogar, ne ve, kaj bi.* Nikogar.

Vrne se Čižman.

Dežman. O.

Čižman. Pozdravljeni, kolega.

Dežman. Moj poklon.

Čižman. Tukaj ni nikogar?

Dežman. Jaz sem.

Čižman. Da, kakopak. – Pravzaprav sem presenečen, da ste.

Dežman. Kot družinski odvetnik zaročenkine družine sem tako rekoč družinski član.

Čižman. Kajpak. Takisto jaz kot družinski zdravnik teiste. In navsezadnje zaročenčev poklicni kolega. No, in prijatelj seveda.

Dežman. Samoumevno.

Čižman. Drži pa, da ni še nikogar drugega.

Dežman. Denimo strežnega osebja.

Čižman. *Kaže steklenice, poskus šale.* Morda si morava kar sama postreči.

Dežman. Ni preveč spodobno, a preveč spodobno tudi ni, da pride človek povabljen na praznovanje in nikjer ni žive duše.

Čižman. Ta Vesel je res kos čudaka.

Dežman. Mislite?

Čižman. Vsekakor. Lep kos čudaka.

Dežman. Me veseli, da podobno misliva. Osebnost bi uporabil močnejše izrazilo: ne le kos, cel čudak. Neuravnovešenec.

Čižman. Tako menite?

Dežman. Tako in nič drugače. Žal je navkljub temu njegovo dušeslovno trapanje –

Čižman. Kvazi-dušeslovno. Prej bi dejal dušebrižniško.

Dežman. Prej, da. – Kot rečeno, predmet zamaknjene oboževanja s strani zaplotne srenje.

Čižman. *Maître à penser* mu pravijo! Predstavljajte si!

Dežman. In ne le zaplotne srenje. *Vzdih.* Tudi gospodična Emica se je do ušes zatrapala vanj. Kakor je drugače pametna in razsodna.

Čižman. Lepa in bogata pač. Kar zadeva pamet, ne bi tvegala roke v ognju.

Dežman. Kako to mislite?

Čižman. Njene sufražetske muhe pa tisti mračni mraksizem, to se vam zdi razsodno?

Dežman. To ni stvar razsodnosti, marveč mladosti. Vsakdo je malo vihrav, ko je mlad, potem pa se vihravost obrusi in spremeni v žlahtno dobrodelnost.

Čižman. Jaz sem bil že od malega zelo razsoden. In na dobrodelnost slej ko prej nič ne dam.

Dežman. Preprosto: pravega moža rabi.

Čižman. Vsak čas ga bo dobila.

Dežman. Dejal sem: pravega.

Čižman. Profdoktor Vesel tedaj po vašem ni pravi mož zanj?

Dežman. Nisva malo prej konstatirala, da je neuravnovešen?

Čižman. Nekoliko zatem pa, da niti ona ni zgled balance.

Dežman. Toliko bolj potrebuje antipod.

Čižman. Antidot?

Dežman. Pod.

Čižman. Ni bistveno, ali je pod ali nad, bistvena je učinkovina.

Dežman. Anti-pod.

Čižman. Torej kategorično vztrajate, da nad. Bodi po vašem, pravnikom ni modro čez mero ugovarjati.

Dežman. Tudi zdravnikom ne. V mislih pa sem imel primeren antipod ali po naše protiutež za gospodično.

Čižman. Aha. In kdo je ta, ki bi po vašem tako uravnal škripčevje?

Dežman. Na primer moja malenkost.

Čižman. Aha. Da. Seveda. Pač. Kakopak. Res. – Spričo okolnosti, da ste v stalnem stiku s familijo in še zlasti z njeno glavo, gospodom direktorjem, bi bili mogli in morali bolj zgodaj poskrbeti za kvalitetnejšo zasebno izbiro gospodične Emice. Danes praznujemo njeno zaroko z Veselom.

Dežman. Nobenega razloga ni za praznovanje.

Čižman. Že morebiti, a fakt brez razloga je ravno tako fakt kot oni z razlogom.

Dežman. Poglavitno je, da se prepreči ta nespametna poteza. Kar je izvedeno *in extremis*, je toliko bolj učinkovito.

Čižman. O tem se je mogoče v načelu celo strinjati. A kaj pa metoda? Jo mislite nemara ugrabiti? *Vstran smešne grimase*. To bi utegnilo škodovati vaši juridični reputaciji, ako zadevo zavohajo časniki.

Dežman. Kje neki. Prepričan sem, da jo je mogoče prepričati.

Čižman. Mimogrede, o vas nima najboljšega mnenja, kolikor vem.

Dežman. Tako?

Čižman. Zadnjič sem jo slišal reči, da ste zagoveden malomeščanski filister.

Dežman. Omenjeno izjavo sem slišal i jaz, vendar sem imel vtisek, da je bila podana o vas.

Čižman. Tako?

Dežman. V vsakem primeru: površne mladostne sodbe.

Čižman. Zagotovo mladostne.

Dežman. Sicer pa, razlog več. Veste, zakaj vam to pripovedujem?

Čižman. Mi kaj pripovedujete?

Dežman. Da bi bil jaz pravi mož zanjo.

Čižman. Ah, da, to.

Dežman. Mislim, da niti vi ne bi imeli nič proti, ako se Veselu pristržejo peroti.

Čižman. Proti temu res ne bi imel nič. Samo ne vem, ali vaša zamisel ravno vodi –

Dežman. Kar zadeva njo: jaz bi ji že znal izbiti prenapete ideje iz glave.

Čižman. Da, vsekakor, tako je treba, odločno. In če dovolite opazko, iz glave je premalo. Te ideje namreč ne bivajo samo v glavi – če me razumete.

Dežman. Kako vas ne bi, kolega.

Čižman. Treba bi bilo torej reči: iz telesa. Eksorcizem v polnem obsegu.

Dežman. Docela soglašam. Menite, da potrebujem metropolitovo pooblastilo?

Čižman. Nujno ni, utegne pa priti prav. Ako se pokažejo obstranski učinki.

Dežman. Tako, da. No, in da se dotaknem esence svojega izvajanja – mislil sem, da bi mi vi pomagali.

Čižman. Pri eksorcizmu? No, kajpak sem načeloma odprt za nekonvencionalne prakse oziroma oblike pomoči sočloveku. – Ali že imate potrebna orodja?

Dežman. Mislil sem predhodno fazo: da bi jo pomagali prepričati, da sem jaz, ne oni lunatik Vesel, pravi zanjo.

Čižman. Mešetar da bi bil? To pa ne. Izključeno.

Dežman. Kolegu vendar lahko naredite uslugo. Sploh če je v obče dobro.

Čižman. V obče dobro. Da, da. Hm. Pravzaprav, zakaj pa ne. Lahko poskusim.

Dežman. Bravo! Vedel sem, da se morem zanesti na vas.

Čižman. Seveda. *Vstran.* Ne vem sicer, ali bo ravno v obče dobro. – Ali tukaj še vedno ni žive duše!

Dežman. Če morda pijejo kavo na terasi?

Čižman. Morda res. Stopiva pogledat.

Odideta.

Vrata se malo odpro, noter pogledata Jakova, nato še Rezkina glava.

Rezka. Prav imaš. Nikogar še ni.

Jaka. Sem ti rekel. Nikjer žive duše.

Izgineta, vrata se zapro.

Vstopi Čižman. Imenovani je družinski zdravnik Marinovih kakor tudi predsednik zdravniške zbornice.

Čižman. Dober dan? *Se razgleduje, vidi, da ni nikogar, ne ve, kaj bi.* Nikogar.

Odide.

Vstopi Dežman. Imenovani je družinski odvetnik Marinovih kakor tudi predsednik odvetniške zbornice.

Dežman. Dober dan? *Se razgleduje, vidi, da ni nikogar, ne ve, kaj bi.* Nikogar.

Vrne se Čižman.

Dežman. O.

Čižman. O.

Dežman. Pozdravljeni, kolega. Ni še nikogar?

Čižman. Vi ste, kolega.

Dežman. In sedaj i vi.

Čižman. Pač.

Dežman. Drugega pa res nikogar.

Čižman. Niti strežnega osebja.

Dežman. Včasih se to človeku ven in ven godi. Prideš nekam in ni nikogar, kot da nisi prišel nikamor.

Čižman. Nihče ne ve tega bolje od mene.

Dežman. Včasih se človeku zdi, da bi bilo najbolje –

Čižman. Biti kdo drug, kajne? Samo, bi se kaj spremenilo s tem?

Dežman. Nekaj menda že?

Čižman. Ne vem.

Dežman. *Vleče uro na plano.* Ura je prava. Pinktlih.

Čižman. Pinktlih, pa vseeno nobenega.

Dežman. Ta Vesel. Povabi, potem pa nikjer žive duše. Čuden patron.

Čižman. Če je učenjak, še ni potreba, da je tak čudak.

Dežman. Navsezadnje ste vi, kolega, normalen človek, pa ste tudi velik strokovnjak za svoje področje. *Pomežikne v publiko.*

Čižman. In vi za svoje. *Pomežikne v publiko.*

Dežman. On pa hoče biti za vsa področja strokovnjak.

Čižman. V resnici pa je samo navaden čudak.

Dežman. Ne navaden, marveč nenavaden. Nenavadno čudaški. Neuravnovešen.

Čižman. Tako je. Zunaj ravnovesja.

Dežman. In ravnotežja.

Čižman. Tak osebek je nevaren. Nevaren za družbo in bližnje.

Dežman. Veseli me, da sva podobnih misli.

Čižman. Skoraj bi dejal, da bi spadal pod ključ.

Dežman. Ali za zapahe. Za takšne so zapahi!

Čižman. Tako je. Ključ in zapahi.

Dežman. Žal osebkam ni mogoče kar tako zaključiti in zapahiniti.

Čižman. Žal!

Dežman. A če ne moremo osebkam, bi morda mogli zaključiti in zapahiniti povedek, kar bi bilo prejkone tudi učinkovito.

Čižman. Na to nisem pomislil. Kakopak. Prejkone.

Dežman. A propos povedka, povedano mi je bilo, da mu ni dovolj, da je postal profdoktor. Hoče biti tudi akademik. In še predsednik zdravniške zbornice, da, kolega, namesto vas. – Da ne govorimo o mladi ženi!

Čižman. Kot da bi bil to kakšen položaj. Mislim zbornica. Z veseljem bi mu ga prepustil. A stvar je v tem, da je on popolnoma in docela neprimeren za to funkcijo.

Dežman. Popolnoma in docela.

Čižman. Kakšne samo klati!

Dežman. Res, kakšne!

Čižman. Človeka jezi, ko vidi šarlatanstvo tako nagrajeno.

Dežman. Koga ne bi.

Čižman. Človek se vpraša, ali je primeren sploh za kakšno funkcijo.

Dežman. Za nobeno.

Čižman. Mogoče za čarodeja v cirkusu!

Dežman. Vsekakor pa ne za slednjo omenjeno funkcijo in stan!

Čižman. Kateri že, se pardoniram?

Dežman. Zakonskega moža.

Čižman. Ah, da. Da. Za to še zlasti. Ali bojim se, da je že vse odločeno.

Dežman. Dokler nista pred oltarjem, je še čas. Pravzaprav bi bila človekoljubna dolžnost preprečiti poroko in najti gospodični Emici pravega moža.

Čižman. Kdo pa bi to bil, po vašem?

Dežman. No. Ne med zadnjimi vi, kolega.

Čižman. Jaz?

Dežman. Opazil sem vaše, dejal bi, nagibe.

Čižman. Ne tajim. Vendar je ona, kakor je drugače pametna in razsodna –

Dežman. – tj. lepa in bogata –

Čižman. – trmasto zatrapana v njegove nebuloze.

Dežman. Treba bi ji bilo treba odpreti oči. Prepričan sem, da je izvedljivo.

Čižman. Mislite?

Dežman. Lahko bi vam jaz pomagal.

Čižman. Vi?

Dežman. Kot družinski odvetnik bi lahko dejal besedo gospodu Marinu ... on bi dejal besedo gospe Zofiji ... ona bi dejala besedo gospodični Emici ...

Čižman. Saj! In gospodična Emica bi dejala besedo meni: pojdi v rit!

Dežman. Dajte no, le čemu to malodušje!

Čižman. Zdi se mi, da ji nisem preveč povšeči.

Dežman. To se lahko vse prav kmalu spremeni. Mladostna zaletavost se obrzda intakodalje, s pravo obdelavo.

Čižman. Obdelavo? Kakšno obdelavo?

Dežman. No, v prvi fazi verbalno.

Čižman. Ne vem, ali bo pripravljena poslušati vaša pojasnila.

Dežman. Zakaj mislite?

Čižman. Zadnjič sem jo slišal reči, da ste zagoveden malomeščanski filister.

Dežman. Omenjeno izjavo sem slišal i jaz, a zanimivo, mislil sem, da se nanaša na vas.

Čižman. Zanimivo, res.

Dežman. Da, zelo zanimivo. Nadvse.

Čižman. No, potlej ji lahko s skupnimi močmi dokaževa, da to ne drži.

Dežman. Za vas ali zamé?

Čižman. Torej –

Dežman. Torej –

Čižman. Bodisi da gre za enega ali za drugega, ob kratkem, oba.

Dežman. Tako, da. Filister je eno, razumni konservativec pa namreč drugo.

Čižman. Vsekakor. In slednje sem jaz.

Dežman. In jaz.

Čižman. Tako, da, midva.

Dežman. Nikakor ne sovražnika napredka.

Čižman. Vendar napredek niso Veselove marnje.

Dežman. Vse prej. Tisto je – nazadek. Propast.

Čižman. Veseli me, da se strinjava.

Dežman. Tudi mene. In zato se ne smete prenašlo vdati v usodo. Prava beseda slednjič vendar najde pravi jezik, oziroma, reči hočem, uho. Ko pa bo enkrat vaša žena, takrat že poskrbite, da ji izženete muhe in trmo iz glave.

Čižman. In telesa!

Dežman. In telesa, kakopak. Saj je zakonsko življenje v bistvu eksorcizem.

Čižman. Dobro ste to povedali. Natanko tako. Eksorcizem.

Dežman. Leskova mast.

Čižman. Menite?

Dežman. Ali brezova.

Čižman. Brezova je menda bolj kakovostna.

Dežman. Veseli me, da sva podobnih misli.

Čižman. Zakonsko življenje ... z Emico Marinovo ...

Dežman. Mar ne? – Pst. Slišati je, da nekdo prihaja.

Čižman. Nu, je bil pa tudi že čas!

Vstopi Vesel. Mesmeristični pogled (spremenljive intenzitete). Z nekaj dolgimi koraki izniči razdaljo do Čižmana in Dežmana in se postavi tik vanju, kar je njegova druga pomembna lastnost: odnošaj s sočlovekom rad vodi z razdalje dva-tri palce. Vedenje drugih spričo njega je pogosto mogoče tolmačiti z nekako strahofascinacijo. Le-tej nekteri podlegajo bolj, drugi manj, tretji, denimo gospa Zofija, komaj kaj – iz raznolikih vzrokov sicer.

Vesel. Draga prijatelja! Tu sta! *Rokovanje.* Izjemno sem vesel, da vaju vidim! Ni nikogar drugega? Globoko se opravičujem! Kam neki se je vtaknil Jaka? Pa Marin je obljubil poslati neko žensko persono za pomoč pri strežbi! Ne sluha ne duha!

Opravičujem se najgloblje!

Čižman. Pustite, kolega, saj vemo, kako je s služinčadjo.

Dežman. Predobro se jim godi. Če bi šli po svetu, bi že videli!

Vesel. Dovolita, da sem kar sam strežno osebje! Kaj močnega za preambulo? *Naliva*, *ponuja*. Živeli.

Čižman. Na zdravje zaročencev!

Dežman. Tako je! Na zdravje!

Vesel. Hvala, hvala najpristrčnejša.

Dežman. Kako se počutite takorekoč že skoraj v novem stanju?

Vesel. Po pravici vam povem, kolega, nenavadno. Izkušnja mi je nova. Moral bom opraviti temeljito analizo.

Čižman. Zaročenke?

Vesel. Tudi. Pa vsega drugega. Okoliščin, konfiguracije energijskih linij ... vsega.

Dežman. Analiza nikoli ne počiva.

Vesel. Natanko. Analiza je per definitionem brezkončna. Na zdravje.

Pijejo.

Vesel. Kje sem že ostal?

Čižman. Da morate vse dobro preanalizirati.

Vesel. Tako. Vse okoliščine. Na primer: prišlo mi je na uho, da me hočejo nekateri izpodriniti.

Čižman. Izpodriniti! Ali je mogoče! Kako izpodriniti! Mar na inštitutu za sintetično analizo?

Vesel. Analitično sintezo.

Čižman. Pardon.

Vesel. Da. Gre za postopek iztiskanja.

Dežman. Nova analitična metoda?

Vesel. Ne, temveč metoda prisesposestvovanja.

Čižman. Aha.

Vesel. Pri čemer pa je inštitut samo gladinski odsev. Žarišče želje je drugje.

Čižman. Res! Kje?

Vesel. V nekem drugem inštitutu. Inštitutu zakonske zveze pač. Torej pri moji zaročenki oziroma njenem očetu. Češ da ni primerna zame ali točneje, jaz ne zanjo.

Prestar et caetera.

Dežman. Vsi pa vemo, da je dobro, če je ženin nekoliko starejši. Tako doprinese v domačijo potrebno umirjenost.

Čížman. Sem popolnoma enakih misli.

Vesel. Mogoče sta pa ravno vidva tista. Iztiskovalca.

Čížman. Kako!

Vesel. No, saj veste:

»Lastnost prava
je vsakega pojava,
da nikoli ni,
kar se vedno zdi.«

Temeljno pravilo analize. Če se vrnemo k našemu primeru: tudi vidva sta malo starejša in bolj umirjena. *Bolšči.* Šala. Haha.

Dežman. Oprostite, Vesel, šala gor ali dol, žalite me! Jaz da bi vas ... Saj ste vendar moj prijatelj!

Čížman. In moj! In zraven še poklicni kolega!

Vesel. Seveda, seveda. Najiskreneje se opravičujem.

Jaka kolikor zmore nevidno vstopi. Ureja si obleko. Strumna hoja rahlo okajenega.

Vesel. A, Jaka! Končno! Kod hodite!

Jaka. Se opravičujem. Nujno so me klicali iz tovarne pohištva. Izvolijo, gospoda. *Hiti streči.*

Vesel. Kakšnega pohištva! Tukaj imamo koktejl pártijo!

Jaka. Za preizkus novega kavča.

Vesel. Ah da, tisto. Preizkus kavča. Ste opravili?

Jaka. Sem, gospod profdoktor.

Vesel. Dobro. – No torej, na prijateljstvo!

Dežman. Prijateljstvo.

Čížman. Prijateljstvo.

Na vratih se prikažeta gospa in gospodična Marin.

Vsi se bolj ali manj intenzivno usmerijo k njima. V resnici je magnet predvsem Emica, celo Jako hočeš-nočeš potegne korak-dva v njeno smer – in dasi jo potlej v občevanju vsi dokaj puščajo v nemar oz. se delajo, kot da je dejala nekaj drugega, kot je dejala; a ona, ne oziraje se na to, govori svoje ali pa zgolj s črtami obličja razvidno izkazuje svoj odnošaj do dogodka in/ali besede.

Vesel. O! dobrodošli! *Stopi naproti. Gospe poljubi roko. Gospodično hoče objeti, vendar mu ona ponudi roko in on jo bodro stisne.* Moja sreča in njena mati!

Gospa Zofija. Tako pravite sedaj, a kasneje porečete: moja nesreča in njena hči. Hehe.

Čižman. Odličen dovtip!

Dežman. Da, aforizmi gospe Zofije so znani po svoji –

Emica. – maloumnosti.

Gospa Zofija. Hvala ti, mila moja, za sodbo, ki milejše pričakovala nisem.

Emica. Sicer pa tudi tisto, kar ste izvolili izreči vi, zaročenec, ni bilo manj prismuknjeno. Olajševalna okoliščina je, da je vaša izjavo razbirati v sobesedilu paritvenih ritualov, ko osebk, zlasti moški, često kažejo – blago rečeno – bizarno vedenje.

Odzivi približno: Vesel se smeje, ni očigledno, ali iz zadrege ali zabave. Čižman in Dežman se muzata drug drugemu. Jaka ob strani diskretno čedi svojo podobo. Gospa Zofija se ne odziva nič bolj, nego ako bi bila njena hčerka pohvalila vremenske razmere.

Gospa Zofija. Gospoda moja, vstopaje sem slišala vznesene besede. Predlagam zdravico v duhu: »Prjatli odrodile so trte« intakodalje.

Vesel. Kje pa so cenjeni gospod Marin? Pričakovali smo ga z vama.

Gospa Zofija. Nekaj je bil zadržan. Malo kasneje pride.

Vesel. Škoda! Želja moja je bila, da bi nazdravili skupaj.

Emica. Nalivate se lahko brez njega. On pa tam, kjer je, tudi gotovo ne trpi žeje.

Čižman. Živela mlada generacija.

Dežman. Ostra in brezkompromisna.

Gospa Zofija. Cenzor je govoril. Sicer pa res ni pametno, da ga čakamo. Pri njegovih zadržkih nikoli ne veš, koliko bodo trajali.

Vesel. Toda rečeno je, da bo on povedal napitnico.

Emica. Lahko jo povem jaz namesto njega, že ves teden ga doma poslušam, ko jo vadi.

Gospa Zofija. Ta bi bila dobra! Ne, jaz bom povedala napitnico. Kje pa je Rezka? Poslala sem jo sem za strežbo, kam se je spet zavlekla?

Jaka. Lahko jaz –

Gospa Zofija. Nisem rekla tebi. Vprašala sem, kje je Rezka!

Poklicana hlastno vstopi; spotoma ureja nektere podrobnosti svoje oprave.

Rezka. Tukaj sem, gospa.

Gospa Zofija. *Jo sumničavo gleda.* Kod te nosi?

Rezka. Morala sem še –

Vesel je zaznal novo osebo. Strumno stopi kar najtesneje prednjo in zavrtja vanjo s svojim slavnim pogledom.

Vesel. O! Nova oseba! Ako smem, milostljiva: profdoktor Žiga Vesel. Analitik.

Rezka. *Se trese pred njim.* Gospod doktor ...

Jaka ji brez glasu z usti kaže: profdoktor.

Gospa Zofija. Dovolite, gospod bodoči zet, nemara da ste slabo videli: to ni nikaka milostljiva, marveč naša služkinja Rezka. Poslala sem jo za pomoč pri postrežbi.

Vesel. Tega nimam niti najmanj za mar. Analitika privlači interesanten objekt analize.

Rezka. Gospod ... profdoktor, jaz sem ... mene ni treba ...

Vesel. In ta objekt je izjemno interesanten!

Rezka ne ve, kaj. Ne upa si odmakniti se, zato pa obrača očitajoč pogled proti Jaku.

Gospa Zofija. Gospod bodoči zet, tukaj niste v svoji ordinaciji ali delovišču ali laboratoriju ali analizirnici, kaj vem, kaj imate za en štiblc tam, kjer je táko diskutabl vedenje nemara sprejemljivo ali celo ... Reči hočem, da se vam je ukvarjati s svojo zaročenko, ne s služkinjami.

Emica. Za angažiranega znanstvenika je povsod delovišče. Analiza nikoli ne počiva.

Čižman. A! Torej vi to ... odobravate, gospodična?

Emica. Menda.

Čižman. Niste nič ljubosumni?

Emica. Ljubosumnost je malomeščanski predsodek.

Dežman. Tudi če bi vaš zaročenec oziroma soprog skočil čez plot, bi odobraval?

Emica. Ne maram plotov in še toliko manj zaplotništva. Znanost ve: pri parjenju ali kopulaciji gre za kombiniranje dednih lastnosti; le-temu mora presvetljen človek pristopiti razumno in po načelih evgenike, torej s skrbjo za pravilno izbiro, pri čemer je formalna zakonska zveza zgolj certifikat, ki poboljšuje sledljivost dednega materiala. S tega odločilnega gledišča in ne zaradi kake morale je kopulacija zunaj certificirane povezave nezaželena.

Čižman. Zanimivo. Kajne, kolega?

Dežman. Zelo. Nadvse.

Gospa Zofija. Dobro, to že poznamo. Vidva, pripravita kozarce, da bomo nazdravili.

Rezka se končno lahko izvije Veselu, ki je ves vmesni čas strmo buljil vanjo. Z Jakom pripravljata kozarce in se vmes strastno prepirata brez glasu, kot češ: »ogoljufal si me!« Potem natakata. Vesel še vedno pogleduje za njo.

Gospa Zofija. Kot rečeno, jaz bom povedala zdravico. In ne Marinovo, svojo.

Čižman. Tako! Bravo! Svojo!

Dežman. Svojo! Bravo! Tako!

Vesel. Izvolijo, gospa!

Gospa Zofija. Da. Življenje je dolgo in zapleteno, oziroma, če povemo natančneje, življenje je kratko in enostavno. Kratka in enostavna bo tudi moja zdravica. V življenju je ena stvar najpomembnejša, in to je sreča.

Emica. Fuj, sentimentalizem. Najpomembnejši je razredni boj. Njegovo prvo orožje je ostra in neizprosna analiza.

Gospa Zofija. Torej, v življenju je ena stvar najpomembnejša, in to je sreča. In ena je pot k sreči: ljubezen. Torej, na ljubezen. Ljubita se in bodita srečna.

Aplavz.

Čižman. Bravo!

Dežman. Krasno jedrnato povedano!

Vesel. Naprej bulji v Rezko, ona pa trpi muke. Ne boste verjeli. Ta ženska se zdi skoraj cela. Izjemno redko. Izjemno interesanten objekt analize.

Rezka. Oprostite, gospod profdoktor, zagotavljam vam, da sem popolnoma cela in ...

Vesel. No! No! Kaj sem dejal! Gosposlična, moj asistent me obvešča, da so nam ravnokar dostavili nov kavč. Kaj pravite, bi ga vi prvi preizkusili?

Rezka. *Gleda v kozarec, roke se ji tresejo, zbira pogum.* Oprostite, gospod profdoktor ... Jaz ... Mene ni treba ... Jaz sem že ...

Drugi pa obstanejo in z zanimanjem gledajo izmenično njega in njo.

Vesel. To ni nič groznega, nasprotno. Znanje bogati človeka. Spoznavaj samega sebe in še bolj se boš ljubil. Mar ne, kolega Čižman?

Čižman. Tega ne bi mogel komentirati, kar zadeva identiteto oziroma identitete ... ne poznam se še dovolj. Ob drugi priložnosti bi morda o tem –

Gospa Zofija. Gospod bodoči zet in ostali, bi me prosim nehali motiti pri zdravici? O vaši znanosti nimam pojma, ampak o manirah pa nekaj vem.

Emica. Znanost je pomembnejša od manir.

Gospa Zofija. Lahko noč, otroci!

Rezka je izkoristila predah v Veselovem napadu za nadaljevanje brezbesednega prepira z Jakom.

Gospa Zofija. Torej, ponavljam: ljubita se in bodita srečna. No, zdaj pa le.

Kaže Emici in Veselu, naj stopita skupaj.

Vesel. Ah da. Se opravičujem. *Stežka odtrga pogled od Rezke in stopi na odkazani mu prostor.*

Emica. *Pristopi.* Vzdržala se bom komentiranja te puhlovine.

Čižman. Brez zamere, gosposlična, vem, da sem starokopiten –

Emica. Lepo, da veste.

Čižman. – točneje rečeno: zdravo konservativen –

Emica. *Contradictio in adjecto.*

Čižman. – ampak meni se je zdela zelo lepa zdravica.

Dežman. Ganljiva. In tudi tehtna. Tako rekoč brezčasna.

Emica. To nazdravljanje je samo povod za alkoholiziranje. Neokusno. Mi tu točimo očetovo šampanjo, okrog pa ljudje lačni. Delavci ...

Gospa Zofija. Čakaj malo. Vse, kar je prav. Pustim ti, da misliš po svoje, ali tu pa moram oporekati. Neke vrste red le mora biti. Kam bi prišli, če bi gemajn folk pil šampanjo?

Emica. V filozofskem pogledu imajo natanko enako pravico do nje kot mi.

Čižman. Torej naj jo pijejo filozofsko. V duhu. Hehe.

Dežman. Morebiti je na mestu bolj prožno gledanje. *Potihem Čižmanu z rahlim migljajem glave proti Emici.* Kolega, malo pazite na svoje besede. Mislite, da si jo boste pridobili s pričujočo glupo zajebancijo?

Čižman. *Potihem Dežmanu z rahlim migljajem glave proti Emici.* Pa vi, kolega, s svojim docela neverodostojnim otročjim prilizovanjem?

Emica jima nakloni zaničljiv pogled, medtem ko se Vesel bolj zanima za Rezko, gospa Zofija pa tačas zvrne kozarec, dva, da izniči prednost, ki jo imajo pred njo drugi.

Dežman. Sam menim, da si niti oni sami ne želijo tovrstnega družbenega prevrata.

Čižman. Sicer pa imamo tu kar dva predstavnika dotičnega družbenega sloja. Lahko ju povprašamo.

Dežman. Tako je! Bodimo še mi analitični. Ej, vidva! Pridita sem!

Na ukaz pristopita Jaka in Rezka. (Jaka drugače povečini stoji ob strani »butlersko«; kar je strežbe, opravi ona, on samo nadzoruje.) »Delavski razred na smotri« nedaleč od para Emica – Vesel.

Čižman. No, povejta: kaj, menita, bi bilo, če bi preprosto ljudstvo dobilo piti šampanjo?

Jaka. *Pogled proti Rezki.* Torej, nisem prepričan, da sem, da sva midva ravno tipično preprosto ljudstvo.

Dežman. Lej ga! Kar potolaži se, prijatelj: sta že dovolj tipično preprosta!

Gospa Zofija. Kaj so to za ene muhe! Alo ubogat!

Emica. Razočarali ste me, prijatelj, morali bi biti ponosni, da ste preprosto ljudstvo. Pride čas, ko bosta vidva spraševala, oni pa odgovarjali, in hudo jim bo zanohtalo!

Gospa Zofija. Zaradi mene! Do nadaljnjega – doktor, ponovite vprašanje!

Čižman. Na uslugo, gospa Zofija. Torej. Bi bilo prav, da bi tudi preprosto ljudstvo pilo šampanjo?

Jaka. *Po premisleku.* Meni sploh ni všeč.

Vesel. *Z analitičnim zanimanjem.* Zanimivo! Ste jo že degustirali?

Jaka. Mislil sem – na splošno.

Gospa Zofija. Na splošno mu ni všeč, konkretno jo pa srkne.

Jaka. Z oproščenjem, gospa: jaz sem za domače.

Dežman. *Rezki.* A tebi tudi na splošno ni všeč?

Rezka. Jaz nikoli ne pijem.

Vesel. Vrla mladenka! Integriteta!

Gospa Zofija. Dobro. Vidva ne pijeta. *Zvrne kozarec.* A mnenje lahko navzlic temu imata. Bi bilo prav, da narod pije šampanjo? No, dajmo, čedni dečko! Odgovor!

Jaka. *Strumno.* Prav gotovo ne.

Rezka. *Takisto.* To bi mu pokvarilo značaj.

Jaka. Ne bi več hotel delati.

Gospa Zofija. *Emici.* Evo! Vidiš!

Emica. Pa kako si sploh lahko predstavljaš, da govorita resnico!

Čižman. Seveda govorita resnico. Saj vendar mislita enako kot mi.

Vesel. *Gleda Rezko.* Vedno znova konstatiram, da ima nižji sloj neko ... svežino v primerjavi z našim, ki je že nekolikanj utrujen od zgodovinskih poslanstev *et caetera*.

Emica. Zgodovinsko poslanstvo *et caetera* našega sloja je, da je izničen. Kot dinozavri.

Vesel. Morda malce pretiravate, zaročenka. Vsaj v časovnem oziru. Reči hočem, to zna trajati.

Emica. Treba je pretiravati, da se pospeši družbena sprememba.

Dežman. Gospodična ima prav! Bodimo drzni! Danes, ko je poseben dan, predlagam, da spoštovana pripadnika ljudstva nazdravita z nami! Da se na ta način simbolično zahvalimo našemu dragemu ljudstvu za sodelovanje; in seveda, da iz prve roke izvemo, kaj preprosto ljudstvo meni o šampanji! Kaj pravita?

Rezka. Hvala, jaz nikoli ne pijem.

Jaka. Sploh pa v službi.

Gospa Zofija. *Vehementno.* Recimo, da zdaj pet minut nista v službi. Oziroma takole bomo: ukazujem vama, da v službi spijeta kozarec šampanje.

Rezka. Vam na ljubo, gospa.

Čižman. Tako se govori.

Gospa Zofija. Ti, Emica, ki te skrbi za usodo delavstva, boš pa nalila.

Emica. Pri tej hinavščini ne bom sodelovala.

Rezka. Nič hudega, gospe rada naredim to uslugo.

Dežman. Bom jaz natočil.

Toči. Pijejo in nazdravljajo, razen Emice.

Čižman. Na sožitje med elito in ljudstvom!

Dežman. Mi smo tu v bistvu zasnova bodoče družbe. Futuristična! Ne mislite tako, gospodična?

Emica. Ph!

Jaka. Če dovolite – če nisem prepredrzen – bi še jaz povedal majhno zdravico.

Čižman. Kaj!

Gospa Zofija. Doktor! – Seveda, se razume!

Dežman. Čas za demokracijo!

Jaka. Torej. V vinu je resnica. *Emica otožno zmajuje z glavo.*

Gospa Zofija. Toda jaz vprašam vas –

Čižman. Al bo že skor pomlad! Hehe!

Gospa Zofija. Doktor! Nemogoči ste!

Čižman. Pardon.

Gospa Zofija. Vprašam vas, ali je v vinu zgolj resnica ali tudi ... ljubezen?! E?!

Jaka. Ne, ne. Se opravičujem. Resnica, predvsem resnica. *Okrog: »Živeli!«* V znanju je pa moč, kajne. – *»Tako je!«* – Dvigujem to čašo za napredek znanosti.

Čižman. *Posmehljivo.* Brilljantno!

Jaka. Novi kavč, ki nam je bil danes dobavljen, je ... bo pomembno doprinesel, da bo mogel gospod profdoktor –

Dežman. Živeli!

Pijejo. Dežman nalije znova. (Kar zadeva stanje alkoholiziranosti, je pred prihodom novih dveh dejavnikov v grobem tako: bržkone je najbolj fajhtna gospa Zofija, ker se trudi ujeti štih in/ali ga nekoliko manj nese. Dokaj mehka sta tudi Čižman in Dežman. Rezko je prihod Vesela popolnoma streznil, Jako pa deloma. Vesel takointako zmeraj vzbuja vtis, kot da ni docela trezen, naj pije ali ne. Emica ne pije.)

Rezka. Lahko jaz tudi nekaj rečem?

Vesel. Se ve da! Kakopak!

Gospa Zofija. Če ne zamerite, gospod bodoči zet, Rezki jaz dajem dovoljenje. Rezka, govori.

Rezka. Hvala, gospa. Eee ... Na, ušlo mi je iz glave. Ko je Ja–, hočem reči, profdoktorjev asistent omenil kavč, takrat mi je ušlo iz glave. A hotela sem reči ... Ne glede na to, kaj smo – Torej, rada bi vam nekaj povedala. Povedala vam bom ene svoje sanje.

Dežman. Ne vem, ali je vobče prikladno –

Emica. Če lahko vi česnate svoje traparije, lahko tudi ona pove svoje sanje. Do sanj ima še proletarec pravico!

Vesel. Mimo tega je to jako zanimivo. Traumdojtung.

Rezka. To sem vam želela povedati, ker ... Nič, bom kar povedala.

Rezka začne pripovedovati; ton njenih besedi je tak, da jo drugi poslušajo molče, lepo postrojeni. Kmalu po prvih besedah pa vstopita Marin in Inspektor. Ker so vsi zatopljeni v pripovedovanje, ju ne opazijo, dokler – kmalu sicer – gazda Marin ne opozori na svojo navzočnost. Inspektor strumno stoji poleg in sokolje opazuje okolje, dokler ne dobi besede.

Rezka. Torej, v sanjah sem srečala prijateljico Marjetko. V otroških letih je bila Marjetka moja najboljša prijateljica. Zmeraj sva tičali skupaj, vsak hip, ko sva lahko. Ampak predlansko leto je umrla. Imela je jetiko in tako je umrla. Marjetka je strašno lepo pela, ko je bila še živa, seveda. In ko sem jo srečala v sanjah, sem ji rekla: »Joj, Marjetka, tako si želim, da bi mi kaj zapela!« Ona pa je odgovorila –

Marin. Dober dan. Kaže, da sem postal neviden.

Gospa Zofija. O, dragi! Ravno prav si prišel, tako težko smo te čakali.

Marin. Nemara zato, da bi prisostvoval literarni soareji oziroma matineji naše služkinje?

Gospa Zofija. Dragi, odločili smo se, da ob tej posebni priložnosti tudi Rezka in profdoktorjev Jaka nazdravita z nami. Bilo je jako lepo in demokratično. In potlej nam je Rezka želela povedati to kratko conkarjevsko črtico ali *croquis* –

Marin. Krasno! Služinčad se naliva z mojo šampanjo in pripoveduje zgodbice pri mizi! Marš delat! Dosti demokracije!

Rezka. Gospod, jaz nisem –

Marin. Tišina!

Rezka. Da, gospod.

Marin. Sluge pa šampanja. Ko da že itak ne pokradejo zadosti!

Gospa Zofija. Dragi, prepričana sem, da naša prijatelja ne bi nikoli –

Marin. Prijatelja? Po mojem si ti nekaj preveč popila. Služinčad samo tistega ne krade, kar je pod ključem. Pod tremi ključi! Najmanj!

Gospa Zofija. Dragi, namerno bom preslišala tvoje žaljive izraze. Zdi se, da tvoje razpoloženje nekako ni usklajeno z veselim dogodkom.

Marin. Ni, ne.

Gospa Zofija. Kako pa to?

Marin. Imam drug dogodek, ki ni vesel.

Gospa Zofija. Zakaj, kaj se je zgodilo?

Marin. Dobrega nič. Sicer pa prepuščam besedo gospodu inspektorju tule.

Emica. Kaj!?! Policaj!?! Ne rabimo državnega represivnega aparata. Imamo že privatnega zadosti!

Marin. Če dovoliš, gre za resne stvari. Inspektor, prosim.

Inspektor. Zelo na kratko. Zgodil se je zločin.

Gospa Zofija. Kaj!

Čižman. Zločin!

Dežman. Da, to se je neverjetno razpaslo. Etične vrednote so –

Inspektor. Pustite mi, da povem. Banka Ultramarin d.d. je bila oropana.

Čižman. Oropana!

Dežman. Banka Ultramarin!

Gospa Zofija. Brankec, pa sem ti rekla, da ne imej dragocenosti doma!

Čižman. Kaj pa je bilo ukradeno?

Rezka. Šampanja? *Jaka jo strupeno pogleda.*

Gospa Zofija. Da, prosim, natoči mi še malo. Resnično jo potrebujem.

Emica. To je zgodovinska dialektika.

Marin. To ni nobena dialektika! To je naša banka! Tvoj kruh!

Emica. Misliš kaviar.

Marin. In tudi tvoja revolucionarna filozofija!

Gospa Zofija. Dobro, dobro. Ne bomo se vendar prepirali, ko smo sami najbližji. In zakaj ti je bilo treba pripeljati tistega gospoda sem, Brankec? Resda je sitno, ako je

nekdo nekaj izmaknil, vendar – vsak ima svoj posel, policija naj preiskuje, mi pa imamo druge, pomembnejše opravke.

Marin. Pomembnejše, da! Vi povejte, inspektor.

Inspektor. Torej. Odtujena je bila pomembnejša količina zlata v palicah.

Čižman. Pomembnejša količina zlata!

Dežman. Pomembnejša – za bilančno vsoto?

Gospa Zofija. Saj je jasno, kdo je bil, čemu je treba nadlegovati ljudi. Tvoj računovodja, tisti neelegantni in antipatični Feliks Krulec, ki se vobče ne zna vesti v omikani družbi. Zmeraj sem trdila, da je navaden lopov, ampak ti, Brankec, si ga na vse pretege zagovarjal.

Marin. Nič ga nisem zagovarjal, rekel sem samo, da rabim enega takega –

Inspektor. Trenotek. Gospejina hipoteza je akurтна. Računovodja Feliks Krulec je dejansko na begu in se je torej sam obtožil.

Gospa Zofija. No, sem rekla. Kaj delate tukaj, iskat ga pojdite!

Inspektor. Torej. Imenovani Feliks Krulec je zanesljivo storilec; a nič manj zanesljivo ni, da je on predvsem izvršitelj, medtem ko je um zločina nekdo drug: in ta drug, tudi zanesljivo, pripada v ozki kroga družinskih članov in najbližjih znancev. *Retorični premor s pogledom naokrog navzočih.* Družinski člani in najbližji znanci ste zbrani tukaj: torej je eden od vas, spoštovana gospoda, ropar.

Gospa Zofija. Čakajte malo! Kako si drznete! Vi nam govorite, da smo roparji! To je nezaslišano! Brankec, stori vendar kaj, ta človek nas insultira!

Poklicani molči in mrko gleda predse.

Inspektor. Nisem dejal, da ste baš vsi.

Emica. In četudi bi, žandar, birič ali hlapec zatiralcev ne bi bil daleč od resnice. Tudi to je zgodovinska dialektika.

Inspektor. Statistika kaže neizprosno: največ zločinov se dogodi v družinskem krogu.

Vesel. Vsega se največ dogodi v družinskem krogu! Haha!

Rezka. *Pogumno stopi naprej, Jaku se je ne posreči pravi čas ustaviti.* Če dovolijo, gospod, jaz lahko za družinski krog izpričam – da je izredno pošten.

Gospa Zofija. *Si otre solzo.* Hvala, draga moja.

Inspektor. Hvala za izpričevanje, gospodična. Ali tudi družinski krog to izpričuje o vas?

Gospa Zofija. Nesramnež! A zdaj se boste pa spravili na našo Rezko!

Emica. Terminus poštenje je v kontekstu razrednega boja brez pomena. Če bi bila naša Rezka bolj izobrazena, bi vedela, da je izraz »pošten delodajalec« oksimoron ali bistroumni nesmisel, ki pravzaprav niti ni ne vem kako bistro, prej topoumen.

Dežman. Služkinja je dejala, kar je dejala, ker je hotela tudi sebe prišteti v krog poštenjakov. Kar zadeva mene, ne vem, po kakšni logiki vobče pripadam v družinski krog, navsezadnje sem samo advokat.

Čižman. Družinski advokat. S to izjavo ste zanesljivo nekolikanj bolj sumljivi.

Dežman. In vi s svojo.

Emica. Podgane se drenjajo proti izhodu.

Inspektor. Moment! Zaznavam nevarnost, da se zavrtimo v začaranem krogu. Da ne tratimo časa in po nepotrebem ne razdiramo pomembnega družinskega dogodka: profdoktor Vesel, na pomoč kličem vaš analitični um!

Vesel. Z veseljem. Vedno na voljo za skupno dobrobit.

Čižman. Čakajte! Kaj je zdaj to! Slišali smo, da je kolega profdoktor tudi osumljenec – kot zaročenec gospodične nedvojbeno pripada v ožji družinski krog – a zdaj je pa naenkrat preiskovalec in namerava nekaj analizirati in razsojati? Protestiram!

Dežman. Jaz takisto! S pravnega vidika je to nevzdržno! Zahtevam, da se gospoda Veselega obravnava tako kot druge! Kdo mu je dal titulo kriminalističnega preiskovalca? Mar njemu pripadajo kar vse titule in vsi nazivi in vse častne funkcije in vse ... neveste in sploh vse vse?

Čižman. Razen tega ta človek kvasi neznanstveno, ne, antiznanstveno kvasarijo! Popolna zmota in zabloda!

Emica. Bolje zmota z Veselom kot resnica s Čižmanom!

Vesel. Samo trenotek. Dovolita, prijatelja, da vaju osebno prepričam o svoji nevpletenosti v zločin. Stopita bliže, prosim.

Čižman in Dežman – sicer nekolikanj kujavo, ali nemara boječe – pristopita.

Vesel. Poglejta me v oči.

Slavni Veselov pogled.

Vesel. Ali verujeta, da profesor Vesel nima nobenega opravka z dozdevnim zločinom?

Čižman in Dežman. *Kot en vernik. Verujeva.*

Spontan aplavz in vzkliki: »Bravo!«

Vesel. Hvala, prijatelja.

Z drobnim gibom roke ju odslovi, onadva se na videz nekolikanj omotična vrneta k drugim, ki stojijo prepadeni od tega prikaza strašne dušne sile; Rezka se je drgetajoča stisnila k Jaku, ki jo utešno objema.

Vesel. Tako, dvomi so pregnani. Moč analize more priti do izražaja.

Postavi se v pozo predavatelja.

Vesel. Pri premisleku o danem nam primeru je izhajati iz temeljnega načela sleherne učinkovite analize, ki je splošno znano kot Veselo načelo. To načelo glasi: resnica ni le drugačna, marveč je *nasprotna* od tistega, kar meni neanalitični um. Ali, povedano s priljubljeno krilatico:

»Lastnost prava
je vsakega pojava,
da nikoli ni,
kar se vedno zdi.«

Analiza, na sleherni svoji točki eksaktna, se pomika po točkah negacije takozvanih zdravorazumskih postavk od resnice k resnici kakor metulj od cveta do cveta.

Inspektor. Izjemno lepo povedano, čestitam.

Vesel. Hvala. A prosim vas, pozornost. *Pozornost dobi in obdrži, seveda pa se odvisno od stadija in vrste argumentacije, dogajajo tudi kakšna spogledovanja, tudi kak mrmr.* Od temeljnega načela se zdaj pomaknimo k dvema bistvenima podpraviloma, zadevajočima vrsto problema, kateri se nam tu zastavlja, oziroma delovno polje kriminala oziroma kriminalistike oziroma kriminologije. Eno je tisto, ki ga je malo prej obznanil gospod inspektor in izhaja iz empiričnih dognanj omenjene vede: največ zločinov se zgodi v ozkem krogu družine. To je prvo. Drugo je pravilo je nedavno tega tematiziral znani britanski preiskovalec Holmes-Shylock, glasi pa: ako imamo v dotičnem primeru več hipotez, katere so vse neverjetne, mora biti prava tista, katera je

najmanj neverjetna. To je drugo. In sedaj, potrebna nadgradnja: obe omenjeni pravili je potreba presvetliti ali prevprašati s prvim, najvišjim, za katero se je uveljavil prej omenjeni naziv. Na eno bode vplivalo kvantitativno, na drugo kvalitativno. Torej: kriminalološko načelo, katerega je prej obznanil cenjeni g. inspektor, dopolnjeno s čisto esenco analitične logike, glasi: kolikor ožji krog, toliko večja možnost. Drugo, Holmes-Shylockovo, pa presukano ali involuirano v smeri transcendiranja empirije: ako so vse možnosti neverjetne, potlej z gledišča resnice najkakovostnejša ni ona, katera je neverjetna najmanj, marveč nasprotno ona, katera je *najbolj!*

Gospa Zofija. Dragi bodoči zet, ne mučite nas s teorijami, ki jih nihče ne razume, in nehajte že loviti svoj filozofski rep.

Emica. Rep je realnofilozofski, družbenozgodovinski rep. Uroboros, kača kapitalizma, ga grize. Lastni rep namreč.

Inspektor. Psst! Posluh!

Vesel. Hvala. Sklep analize je nedvoumen in ob dosledni rabi ekspliciranih premis domogljiv tudi lajiku.

Gospa Zofija. No! Kdo?

Inspektor. Kdo?

Marin. Kdo?

Čižman. Kdo?

Dežman. Kdo?

Emica. Kdo?

Jaka. Kdo?

Rezka. Kdo?

Vesel meri vse po vrsti s svojim električnim pogledom, posebej dolgo kajpak motri slednjo, Rezko. Potlej gleda drugam od vseh.

Vesel. Kot sem dejal: analiza ne pušča dvoma.

Marin. *Hropé.* Da?

Čižman. Da?

Dežman. Da?

Gospa Zofija. Da?

Emica. Da?

Jaka. Da?

Rezka. Da?

Inspektor. Da?

Vesel. Jakob, prosim. *Priskoči Jaka, izvleče notes in se pripravi, da bo stenografiral, kar potlej tudi počne.* Večinski lastnik in predsednik upravnega odbora gospod Branko Marin.

Dežman. Večinski lastnik in predsednik upravnega odbora gospod Branko Marin kaj?

Čižman. Večinski lastnik in predsednik upravnega odbora gospod Branko Marin kaj?

Marin. Ja, kaj?

Vesel. Je oropal banko.

Čižman. Oropal?

Dežman. Sam svojo banko?

Emica. Sem mar dejala! Kača kapitalizma lovi lastni rep!

Gospa Zofija. Emica!

Marin. Gospod doktor! Jaz sem vendar vaš bodoči tast!

Vesel. Profdoktor. *Amicus Plato sed magis amica veritas.* Dejstvo je dejstvo in šteje več kot žlahta.

Čižman. Jaz verujem v moč profdoktorjeve analize, ali ...

Dežman. ... ali to je nemogoče! Jaz sem mišljenja, da se spoštovani profdoktor šali.

Čižman. Kolega, dovolite mi opazko: taka šala ni na mestu!

Dežman. Moglo bi se reči, da je deplisirana!

Vesel. Ni šala in je okrog in okrog plisirana.

Inspektor. *Uradno.* Bodimo postopkovno korektni. Kaj vi pravite k temu, gospod direktor?

Marin. Kaj naj pravim! Nimam besed! Mar vi to resno jemljete!?

Inspektor. Menim, da nihče med nami ne more dvomiti o profdoktorjevi slavni analitični potenci. Le-ta daje njegovi izjavi več nego le navadno kredibilnost; navzlic temu pa predkazenski postopek potrebuje tudi nekaj podkrepitev. Morete svoje mnenje še dodatno podkrepiti, profdoktor?

Marin. Jasno, da ne more! Človek je nor!

Čižman. Torej, tudi takšne reči se včasih –

Inspektor. Dovolite, profdoktorju sem zastavil vprašanje.

Vesel. Analiza je sama svoja podkrepitev. Kar zadeva dokaze – te boste pa vi poiskali, inspektor. Brezhibno izvedena analiza ne more poroditi drugega nego resnico in

poznavaje le-to vam jih ne bo pretežko najti. Navsezadnje, mar ne poznate maksime gospoda Bertranda von Berchtesgartena: Kaj je bančni rop proti ustanovitvi banke!

Emica. Naj živi von Berchtesgarten!

Marin. Kačo sem gojil na prsih! Prav tule je ležala zvita! V bistvu dve kači strupenjači zvitotrupki, takole – *Kaže spreplet z rokama.* – sta omotani druga okoli druge!

Emica. Končno bomo osvobojeni diktature očeta kapitala! Represivni organi, na delo! Uporabite posebne metode! Izrekam vam polno podporo!

Gospa Zofija. Emica! To je vendar tvoj papači!

Emica. Jaz nisem nobena Emica! Jaz sem Ema! Nobenih papačijev več! Prihaja novi čas! Svoboda za zatirane! Vse papačije v arest!

Inspektor. Prosim za trenotek zbranosti. Torej, vaša strokovna analitična avtoriteta, profdoktor, mi ne pušča praktično nikake maneverske strukture. *Tišina.* Gospod direktor Branko Marin, v imenu zakona vas aretiram. Osumljeni ste ropa banke Ultramarin d.d., geslo *Nad nami modro nebo.* Vse, kar izjavite, bo neizbrisno zapisano!

Marin. *Hropé.* Zahtevam odvetnika!

Dežman. *Priskoči.* Tukaj, gospod direktor!

Gospa Zofija. Oh! Pravica je neizprosna, vsakdo mora dajati odgovor za svoje grehe! Premalo je bilo ljubezni v tebi, Brankec! Treba je pokazati nekaj obžalovanja! Očiščenje in pomlajenje! Oh! *Omedli.*

Priskoči Čižman in jo prestreže. Rezka pomaga.

Čižman. Pa ste se čudili, kolega, kaj počne zdravnik na družinski zabavi!

Dežman. In vi, kolega, za advokata!

Čižman in Dežman. Če poleg sta zdravnik in advokat, se nima človek česa bat!

Emica. *Ob ponosnem Veselu.* Bravo! Bravo, zaročenec! Tako se dela! Dol s kapitalizmom! Konec je diktature očeta-kapitala! *Skandira.* Vse papačije v arest! Vse papačije v arest! Svo-bo-da! Svo-bo-da!

Medtem ko pada zastor, se utegnejo celo iz avditorija slišati aplavz, brlizgi, vzkriki »Bravo!«, »Tako je!«, »Dol z njimi!« »Dajte(-mo) jih!« isl.

Drugi akt.

Pred zastorom vstopita Čižman in Dežman.

Čižman. *Z rahlim prikonom.* Moje spoštovanje, kolega.

Dežman. *Z rahlim prikonom.* Spoštovanje moje, kolega.

Čižman. Na tem tužnem kraju se iznova srečava.

Dežman. Takšna so pota.

Čižman. Ste prišli obiskat ... *Kretnja.*

Dežman. Pijeteta diktira.

Čižman. Da, to je človečno.

Dežman. Normalno, bi dejal. Vsakdo si zasluži dobro besedo.

Čižman. Brez dvojbe.

Dežman. Dasi mi govore, da ne ene ne razume. To drži?

Čižman. Žalibog, popolnoma. Dobra kot huda beseda, vse so mu zaprečene.

Odpre se zastor.

Na prizorišču sedaj stoji (toliko zadaj, da je spredaj prostora za dogodljaje) ena najznamenitejših iznajdb človečanstva, namreč rešetka, s katero je oblikovana kletka. Za rešetko sedi Vesel v opravi pacienta in strmi proti svetu s svojim značilnim mesmeričnim pogledom, ki pa se sedaj imenuje drugače – pri vrhu rešetke je lična tablica z napisom PSYCHOSIS MYTHOMANIACA. (Znotraj je morda obešen kak dušezdravstveni pripomoček.) Vesel se ne odziva na to, kar se godi, in se zvečine niti ne premakne, le s pogledom spremlja premike oseb pred kletko.

Čižman in Dežman med pogovori hodita semtertja ter gorindol, Vesel pa ju spremlja z buležem kot žogico pri tenisu. Včasih malo kakor pes, nagibaje glavo malo sem in malo tja. Nasploh je Veselov bulež sam interesantna predstava.

Dežman. *Po nekaj trenutkih premolka.* Prežalosten prizor.

Čižman. Res, ali kaj hočemo.

Dežman. Pa ste uverjeni, kolega, da popolnoma nič ne razume?

Čižman. Docela uverjen, žalibog. Pregledala ga je komisija najuglednejših izvedencev in njihov sklep je nedvoumen: pacient Sigismund vulgo Žiga Vesel ne razume nič. Evidentno neprišteven, bolje rečeno odsoten.

Med temi besedami sta se približala kletki, zdaj gledata Vesela, on pak njiju nazaj.

Čižman. Sicer pa se prav lahko sami prepričate. *Veselu.* Nu, prijatelj, kaj razumeš? *Vesel nemo bolšči vanj.* Vidite. Nič. Niti sliši naju ne. On je v svojem svetu. Sicer pa je vedno bil, mar ne? Kako bi bil sicer mogel izreči ono absurdno trditev. Obtožiti gospoda Marina, da je sam oropal svojo banko!

Dežman. Sedaj pa je ves čas tako molčljiv?

Čižman. Izpočetka je še nekaj žlabudral, a je brž sprevidel, da to nima nikakega učinka. Tako konča ošabnost človeškega uma, ki meni, da vse zmore. Svarilen zgled onim, ki bi nemara želeli premeriti toisto pot.

Dežman. Po resnici vam povem, kolega, da bi ga kar pomiloval.

Čižman. Vendar se spominjate, kakšno je počel, ko so ga vsi slavili!

Dežman. Pač, pač. A propos: kaj pa oni – animalni magnetizem?

Čižman. Lepo vas prosim. To je psevdoznanost. Vraževerje.

Dežman. Ali posebni pogled njegov mu je pa ostal, kakor vidim.

Čižman. Eh, kaj. Norski bulež ali zijalo.

Dežman. Bodimo pravični –

Čižman. Blazni bolšč!

Dežman. Izvestnega učinka mu ni mogoče tajiti.

Čižman. Ma kaki. Sicer pa poskusite. Poglejte ga naravnost v oči.

Dežman. Malo mi je neugodno.

Čižman. Smo vendar odrasli ljudje!

Dežman. Prav.

Se zabulji v onega izza rešetke. Nekaj dolgih trenutkov Dežman in Vesel iz dokajšnje bližine strmo buljita drug v drugega.

Čižman. Kaj pravite? Mar ni očigledno, da je učinek manj odvisen od pogleda, bolj pa od pogleda na pogled?

Dežman. Jaz ne vem. Še nedavno je učinkoval na vsakogar.

Čižman. No. Na vas še zlasti.

Dežman. Dejal bi, da še dokaj bolj na vas.

Čižman. Name da bi učinkovala takšna psevdoznanost? Nemogoče. Popolnoma nemogoče.

Dežman. Je pa le interesantno, kako znanost vkljub napredku ne zmore zadati končnega, tako rekoč milostnega udarca psevdoznanosti. Čudno! Kakor da lažiznanost napreduje vstric s pristno.

Čižman. Vaš vtis je napačen, kolega. V biti je tako, da ...

V tem pogovoru odhajata in odideta s prizorišča. Vesel boljči za njima. Potlej zasukne glavo v drugo stran in glej si ju strokovnjaka, tam vstopita ponovno.

Dežman. Kakor se mi nesrečnež smili, je vendarle res, da je njegovo udejstvovanje vnašalo nestabilnost v družabni ambijent. Brez dvojbe je koristno, da se ta ambijent nekolikanj ustali.

Čižman. Brez dvojbe.

Dežman. Godile so se krivice. Nekteri možje niso bili deležni ravnanja po zasluženju.

Čižman. Kateri, menite?

Dežman. No, navsezadnje, moja malenkost. In tudi vi, cenjeni kolega. Z nama se je ravnalo, kot da sva kakšna ...

Čižman. *Z melanholičnim razumevanjem.* Vem, kaj hočete reči. Drugorazredna subjekta, mar ne? Še predstavljate si ne, kako močno i sam to občutim.

Dežman. Da. In samo zato, ker sva pač ... Kot bi bila sam kriva, da sva ... Kot bi bila to krivda, ker sva ...

Čižman. Literarni osebi, mar ne? Osebi – drugačne identitete?

Dežman. Hvala vam, iskrena hvala, da ste to izrekli.

Čižman. Povem vam, kolega: kar zadeva mene, sem sklenil narediti konec temu licemernemu prikrivanju in sprenevedanju. Vse življenje se že pretvarjam, da sem tak, kot so drugi, in skrivam svojo drugačnost. Dovolj je tega! Na ves glas bom povedal: jaz sem literarna oseba in ponosen sem na to! Mar nimam pravice biti drugačen! Mar ni moja neodtujljiva pravica, da sem literarna oseba?

Dežman. Bravo! Bravo! In še enkrat hvala! Le drobno pojasnilo: ko govorite o literarni osebi, velja to takisto za dramsko osebo?

Čižman. Absolutno, kako bi ne veljalo!

Dežman. Potlej je vse jasno! Kot bi bilo spregovorilo moje lastno srce, kolega, tako velja vse, kar ste dejali, tudi zame! In kako dolgo sem si želel izpregovoriti o tej stiski svoje duše, pa si nisem upal!

Čižman. To me neizrečno veseli, kolega, da čutite z menoj.

Dežman. Ne samo da čutim, jaz sem z vami, kolega, z dušo in telesom! Še več, drznil si bom nadgraditi vašo misel! Dejal bom: biti literarna oseba more in mora pripadati k temeljnim pravicam človekovim!

Čižman. Natanko tako! Bravo!

Dežman. In še dlje si bom drznil popeljati to misel. Poslušajte, kaj bom dejal!

Čižman. Poslušam!

Dežman. Pojmovati treba to temeljno človekovo pravico nujno tako, da je i aktivna i pasivna!

Čižman. Izvrstna misel, kolega! Ali čakajte! To potemtakem pomeni –

Dežman. Natanko tako: napisati in biti napisan!

Čižman. Kolega, jaz vam moram zaploskati!

Dežman. Biti i literarni junak i junak literature!

Čižman. In kakor ne literarnega junaka, takisto tudi junaka literature ni moči nikdar docela doumeti!

Dežman. In akoprav se morda zdi literarni junak ali pač junak literature le manj vredna, nepopolna identiteta človeka, je dejansko več od celega!

S primerno rekvizito ali pa tudi brez le-te ustvarita podobo, da je videti, kot bi bilo vsakega njiju le pol, enega leva in drugega desna polovica, in dobimo lik, ki je pol Čižman in pol Dežman ali pač pol Cinkar in pol Detelja. Polovici se predstavita.

Cinkar. Josip Cinkar, literarna oseba in osebnost, me veseli!

Detelja. Frančišek Detelja, literarna oseba in osebnost, me veseli!

Cinkar. Zdaj šele ima bivanje resnični zmisel!

Detelja. Mnogo menijo, omalovaževalno in docela napak menijo, da smo navadni kibici ali zijala –

Cinkar. – A v resnici smo pooblaščen opazovalci!

Detelja. Tesno povezana se bodeva bojevala za osvoboditev od stanja, v katero nas je pahnila zaslepljena, nazadnjaška literofobna miselnost!

Cinkar. Roko v roki!

Detelja. Literatura me ustvari –

Cinkar. – jaz ustvarim njo!

Detelja. Iz take smo snovi –

Cinkar. – kot sanje so!

Detelja. Tako!

Cinkar. Tako!

Detelja. Frančišek Detelja, me veseli!

Cinkar. Janez Cinkar, veselje moje!

V takem pogovoru radostno povzdignjena odhajata in odideta.

*Vrneta se na isti strani, njuno razpoloženje je mirnejše, a še vedno polno ustvarjalnega
brbota.*

Detelja. Da, odločil sem se za literarno obdelavo pričujočih dogodkov.

Cinkar. Zanimivo, tudi jaz. In ste spis že ustvarili?

Detelja. Ustvarjam ga baš sedaj.

Cinkar. Dovolite, kakšno vrsto kompozicije imate v mislih?

Detelja. Okleval sem in se nazadnje odločil za dramsko obliko.

Cinkar. Interesantno! Tudi jaz!

Detelja. Kaj res!

Cinkar. Pač pač. Zdelo se mi je najprikladnejša za upodobitev konfliktne nature
družbenih odnošajev.

Detelja. Sam ne bi mogel bolje povedati!

Cinkar. Vaše dramatiško delo se bode brez dvojbe imenitno vpletlo v dandanašnje
smernice naše dramske literature.

Detelja. Menite? Kakšne pa so po vaši sodbi te smernice, ako ne vprašam preveč?

Cinkar. Ena je pač glavna.

Detelja. In sicer?

Cinkar. Polpismeno papagajstvo.

Detelja. Tako?

Cinkar. Pravzaprav, polpismeno ni točno. Bolj akuratno bi bilo: nepismeno. Cunjkar
se obrača v grobu.

Detelja. Cunjkar vobče ni v grobu.

Cinkar. Kje pa drugje. Mislite, da je bil vnebovzet?

Detelja. Zame je Cunjkar živ, četudi je morda že mrtev. Ako me z njim primerjate, je to zame kompliment.

Cinkar. Kompliment, s katerim moremo volu ustreči, ki spahne gor mrvo in znova požveči.

Detelja. Želite namigniti, da sem vol?

Cinkar. Ne, ker vol tistega potlej ne pljune ven. Pa še sicer je koristna žival.

Detelja. Jaz pa sem škodljiv?

Cinkar. Uganili ste mojo misel. Škodljivec literarni, vrag te dal, zmešal ti bom kuprablau!

Detelja. Za drekobrbce je dovolj močan že tudi prašek pantakan!

Ta oponaša rokovanje z vinogradniško škropilnico, oni s prašilko. V takem dejstvanju odideta s prizorišča. Vesel bolšči za njima.

Prideta z iste strani nazaj v pogovoru docela kontemplativnih tonov.

Detelja. Ako sem prav razumel, kolega, nameravate obdelati pričujoče dogodke v književni obliki?

Cinkar. Natanko tako. To kompozicijo pravkar ustvarjam.

Detelja. Za kakšno formo ste se pa odločili?

Cinkar. Za dramsko, dejanjsko.

Detelja. Jako interesantno. Dejanje bi se moglo opisati kot poskus naklepnega umora.

Cinkar. Prosim? Kakšno dejanje?

Detelja. Pač vaše, kakopak.

Cinkar. Sem mar napak čul?

Detelja. Niste. Poskus naklepnega umora.

Cinkar. Kako naj to razumem?

Detelja. Dokaj preprosto. Tako, da naklepate poskusiti nekoga ali pač nekaj umoriti.

Cinkar. In kdo ali kaj naj bi bil ta, katerega poskušam naklepno umoriti?

Detelja. Kdo neki. Literatura.

Cinkar. Lepa reč! In kakšen je motiv?

Dežman. Gnjiložitje oziroma paša na mrhovini oziroma truplu. In ker zgodba vedno deluje na raznolikih nivojih, kajpak takisto: pridobivanje gospodične.

Cinkar. Kaj!

Detelja. Boste nemara tajili?

Cinkar. Trditev je nezaslišana onkraj zatajevanja!

Detelja. V vsakem primeru vas moram opozoriti: od tega ne bo nič, in akoprav bi res bili, kar pač niste, namreč spisatelj.

Cinkar. Kako pa veste, da si jo vobče nameravam pridobiti?

Detelja. Kako neki! Kompozicija, katero sem napisal, je baš o tem!

Cinkar. Vi ste jo napisali?!

Detelja. Tako je.

Cinkar. Vi ste jo že napisali?

Detelja. Pač.

Cinkar. Pred resničnimi dogodki?

Detelja. Pred in po. Celó v realnem času.

Cinkar. E, jok! Čakajte! Kateri čas pa je realen?

Detelja. Ne bi zdaj o tem. To je kompleksno juridično vprašanje.

Cinkar. Dobro, recimo, da res. Toda mar ni bilo nekoč rečeno, da boste pridobili gospodično zame? Ne pa, da napišete nekakšen igrokaz o zadevi?

Detelja. Pridobil za vas? Nikakor ne. Celó nasprotno: vi zame.

Cinkar. Jaz sem docela uverjen, da vi zame.

Detelja. Jaz pa, da vi zame.

Cinkar. Morda sva kaj pomešala.

Detelja. Čase.

Cinkar. Kraje.

Detelja. Osebe.

Cinkar. Izdaje.

Dežman. Forme.

Cinkar. Zvrsti.

Detelja. Kar je.

Cinkar. Česar ni.

Detelja. Dobro bi bilo –

Cinkar. – razčistiti.

Detelja. Da, pojdiva.

Cinkar. Prav je in nujno je,

Detelja. – da se pogovoriva.

Cinkar. Torej, jaz menim svoje.

Detelja. In jaz svoje.

Cinkar. Radikalno.

Detelja. Brezkompromisno.

Cinkar. Kot prava uda narodovega izobraženstva.

Detelja. Klenu uda.

Cinkar. In kot taka –

Cinkar in Detelja. – se oba zavzemava za svobodo izražanja.

Detelja. Kot je dejal veliki mislec:

Cinkar. Sicer se ne strinjam s teboj,

Detelja. – vendar bom storil vse,

Cinkar. – da se boš lahko izrazil,

Detelja. – tj., da boš počivkal svoje bedastoče

Cinkar. – in slabo preplonkane abotnosti

Detelja. – in si s tem ohranil utvaro,

Cinkar. – da moreš z literaturo,

Detelja. – pa najsi bi bila tisočkrat boljša, kot je

Cinkar in Detelja. – tvoje drekanje,

Detelja. – pridobiti človeško srce

Cinkar. – ali magari izvoljenke.

Od zunaj se slišita ženska glasova.

Detelja. Mar ni to prav ona?

Cinkar. Potrebno bo momentalno pretrgati sicer interesantno razpravo o temeljnih načelih.

Detelja. Imate prav. Taktično se umakniva –

Rezka. *Še zunaj kuliserije.* Opozarjam vas, menda da je –

Emica. *Še zunaj kuliserije.* Ne! Jaz ga moram rešiti! Prinesi ključ, Rezka, pa brž!

Rezka. Ja kako naj ga pa dobim!?

Emica. Rodi-stvori!

Rezka. Tečem, go- tovarišica!

Emica. *Burno vstopi, preden se utegneta kibica, ki ju je bilo nekolikanj preveč zainteresiralo oslušovanje, umakniti. Zagleda ju. O!*

Detelja. – Pa brž!

Cinkar. *Detelji.* Najina izmenjava mnenj je segla za nekaj časovnih drobcev onkraj idealne meje.

Emica. Snubačkiča! Pretendenta! Ravno prav, da vaju najdem skupaj. Ko sta drugače vedno vsaksebi!

Cinkar. Pozdravljeni, gospodična. Nemara da ste naju zamenjali s katerima drugima.

Detelja. Moje odlično spoštovanje. Tudi jaz menim, da nemara. Midva sva namreč osebi oziroma osebnosti literature.

Emica. Še to povrhu. In kakšno je stanje vajinih aspiracij oziroma ljubezensko-eksorcističnih načrtov? Sta že nabavila pripomočke za torturo?

Se izpogledata. Možni izdajalec je le eden: drugi!

Cinkar. Ne vem natanko, kaj imate v mislih.

Detelja. Niti meni ni docela razvidna vaša poizvedba.

Emica. Razvidno oziroma razslišno vama bo tole. Ker sta skupaj, zadostuje, da le enkrat rečem: PFT!

In ju odpošlje stran s kretnjo, ki ne dopušča dvojbe: Izginita! Potlej se ostro usmeri proti kletki, literarni osebi pa, nekoliko poklapani, vendar ne izgubivši vse prisebnosti, v drugo stran, torej občestvu. In medtem ko Emica in Vesel zavzeto strmita drug v drugega oči, tadva spredaj malozvočno govorita.

Cinkar. Kako to misli: pretendenta? Pretendent ste vendar faktično vi, kolega.

Detelja. Pojma nimam. Je pa sicer docela jasno, da gre za vas, kolega.

Cinkar. Najbrž je nekaj pomešala.

Detelja. Ženske zmeraj pomešajo.

Cinkar. Zmeraj, da.

Detelja. Vendar treba preveriti stanje stvari in želja.

Cinkar. Da, to je treba neprenehno preverjati.

Detelja. Nujno.

Cinkar. Neobhodno.

Detelja. Toda sedaj –

Z gestama pokazeta svoji nameri in se pritajita vsak na svojo stran za kuliso. Kar najbrže pomeni, da ju publikum odlično vidi. Vesel ju tudi nekoliko vidi, ker je obrnjen proti njima in srepi s pogledom v njuno smer. Emica, obrnjena k njemu, pa ju ne vidi.

Emica. Zaročenec moj! K tebi sem prišla! Prepovedali so mi, ali jaz sem navzlic temu prišla! *Pride blizu. Naredi malo predaha za odgovor, ki pa ga ni.* Reci kaj, zaročenec moj!

Vstopi Rezka.

Rezka. Bojda ne govori nič, ko da je mutast.

Vesel preusmeri zanimanjapolno srepenje na Rezko. In naprej med eno in drugo, kot gre žogica, spet. Vsekakor več bolšči v Rezko.

Emica. Kako pa govoriš! Imaš ključ?

Rezka. Govorim kot oni, ki so rekli, da ne dajo ključa, ker češ, kaj pa vam bo »oni«, ko je čez les in še, kot rečeno, mutast.

Emica. Ni! Ne eno ne drugo! Govoril bo! Vem! In njegove besede bodo tehtne kot nekoč!

Rezka. Dohtarji pravijo, da tudi razume nič.

Emica. Razume! Mene razume! In jaz razumem njega! *Veselu.* Kaj so ti storili, dragi! A ne imej za mar! Mnogi so me svarili, da nisi zame. Tudi sama sem ves čas dvomila, priznam. Sedaj vem. Tvoji kolegi, svinje reakcionarne, so mi odprli oči. Neizpodbitno so mi dokazali, da si nor. Sedaj vem: ti edini si zame! I jaz hočem biti nora! Za vedno nora! – Vem: nekteri pravijo, da v resnici nisi nor. Da so te zaprli sem, je zgolj represivni ukrep družbe, ker si si ji drznil povedati resnice v lice! – Ali kakšen norec bi pa bil, če bi priznal, da si? – Dragi! Najini evgenični načrti za zaploditev novega človeka mi ne dajo mira! Komaj čakam, da jih izpolniva!

Književnika se izza kulis spogledujeta in pomenljivo kimata. Ni nemogoče, celo prav verjetno, da si kateri naredi kak zapisek, kot je pri književnikih baje v navadi.

Rezka. Gospodična –

Emica. Kakšna gospodična! Jaz sem tovarišica Ema! – To je prava evgenika.

Evgenika na najvišji ravni, tako rekoč nad-nad-naravni.

Rezka. Ne vem, ali vam bodo dovolili, da s profdoktorjem, kako bi rekla –

Emica. Pogledj ta pogled! Magični ta pogled!

Zdaj se gledajo. Emica gleda samo Vesela in tako strmogleda v resnici ni videti veliko bliže umu kot pacient onkraj gartre. Rezka gleda povečini Emico, tu pa tam se boječe ozre v Vesela. Le-ta srepi zdaj v Emico, zdaj v Rezko. Zdi se, kot da se v njegovem bolšču in obličju nekaj zgane, ko se sreča z Rezkinim očesom.

Emica. Oh!

Rezka. Gospodič– hočem reči, tovarišica Ema, mogoče ni pametno, da –

Emica. Kaj ti veš, trapa brez razredne zavesti, kaj je pametno! Oh. Malo zraka rabim.

Pridi. Ti nisi za rabo, jaz bom poskrbela, da ga rešim! Grevaj!

Odide naglo, za njo Rezka.

Književnika naglo izza kulis in skupaj.

Cinkar. Ste slišali?

Detelja. Sem.

Cinkar. Menite, da –

Detelja. *Tehtno.* S pravnimi potezami jo lahko pridobiva.

Cinkar. Kaj je zdaj to! Pa kako vi to vobče razumete, filister nemarni?! Kako to mislite, pridobiva! Mar bo sedaj od obeh, ka-li? Kakšne sprevrženije so to?!

Detelja. Mislil sem, spričo okoliščine, da je ona v bistvu književna materija, in književna materija, kot mi je znano iz predhodne moje eksistence, nima pravno opredeljenega položaja – jo lahko po volji in brez pretnje kazni – *Kretnja težko, ali pa tudi ne, tolmačnega pomena.*

Cinkar. Takšno gledanje je v življenju kot v književnosti nedopustno! Torej –

Zunaj se zaslišijo glasovi.

Cinkar. Psst!

Literata se razletita vsak na svojo stran in od tam špegata v prostor.

Vstopita Jaka in inspektor. Jaka ima v roki škrnicelj, nosi ga previdno, glede na to, kaj vsebuje, kot se malo kasneje izkaže.

Sledni inspektor se z odločnimi koraki poda naravnost k rešetki.

Inspektor. Pozdravljeni, profdoktor. Izražam vam svoje globoko ter prav nič omajano spoštovanje. Časa ni za razmet. Ako dovolite, želim vam zastaviti nekaj vprašanj.

Jaka. Eee ...

Vesel bulji vanj oziroma v oba.

Inspektor. V zadevi ropa banke Ultramarin so bila obelodanjena nova dejstva, katera morda spreminjajo podobo celote, kar zadeva porazdelitev zločina in kazni. Potrditi moram neko hipotezo. Baš v zvezi s tem želim zastaviti nekaj vprašanj.

Jaka. *Pomembno.* Prosim. Izvolite.

Inspektor. Ne vam. Gospodu profdoktorju.

Jaka. Raje meni. Z njim bo težko. Povedal sem vam, da se ne odziva.

Inspektor. *Nervozno odmahne.* Eh! Jaz sem trdno uverjen, da spoštovani profdoktor izvrstno razbira stvarnost. Samo pravi pristop je potreben in nam bo svoj razbor tudi zaupal.

Jaka. Zdravniška zbornica ni takega mnenja. Uradni komunike njene komisije, načelovane od novega predsednika, profdoktorja Česnika –

Inspektor. Ni Česnik, marveč Drobnjakar.

Jaka. No, dobro, Drobnjakar, ali pa Čemažar zaradi mene, pravi: ne govori in ne razume izrečenega.

Inspektor. *Zvito.* Kaj pa vi pravite?

Jaka. *Po premisleku.* Za kaj gre?

Inspektor. Saj ste slišali. Pojavili so se novi elementi.

Jaka. Kakšni?

Inspektor. Nosljivost vas ni zapustila. V interesu preiskave vam tega ne morem razkriti.

Jaka. Potem tudi jaz vam ne morem razkriti, kako ga pripravite do tega, da spregovori.

Inspektor. To je izsiljevanje organa krivičnega gonjenja! Za to je po KaZéju zapretena kazen do šest let agromelioracije!

Jaka. Če prav razumem, je kazen zapretna v kmetijski zadrugi?

Inspektor. V Kazenski zakoniku!

Jaka. Za tisto me pa baš boli.

Inspektor. Impertinenca! – No. Torej. Naši preiskovalci so na prizorišču zaročne veselice našli neko, recimo tako, nenavadno snov.

Jaka. *Tehtno.* Organsko ali anorgansko?

Inspektor. A?

Jaka. Anorgansko ali organsko? Snov?

Inspektor. A! Vi nekaj veste!

Jaka. Nič.

Inspektor. Tudi tega ne, kje je bila najdena snov?

Jaka. Čakam, da vi poveste meni.

Inspektor. V interesu preiskave ni mogoče.

Jaka. Pa smo spet tam. Se vam je že kdaj zgodilo, da ste v interesu preiskave zamolčali ime zločinca?

Inspektor. Pogosteje, kot si mislite. Splošno pravilo je: več vem, manj povem.

Jaka. Potemtakem morem sklepati, da veste v tej zadevi že skoraj vse.

Inspektor. Uganili ste.

Jaka. Torej je čas, da tudi meni kaj poveste!

Inspektor. Ali tedaj bom vedel manj!

Jaka. Kakor izvolite. Vi naprej vsevedni, profdoktor pa tiho.

Inspektor. *Nervozno.* Razumite vendar, lopov prežgani, da potrebuje policija za svoja razkritja nekoliko občinstva! Pomemben je tudi dohodek od vstopnine! In če naj zmorem zbrati občinstvo ... Plediram na vas. Vaša pomoč morda pridoda odločilni poslednji kamenček mocaika. *Zaupno.* Znal se vam bom oddolžiti.

Jaka. No, naj vam bo. – Rad ima tortice.

Inspektor. Kaj?

Jaka. Profdoktor ima rad tortice.

Inspektor. Kakopak! Logično! Misleci ljubijo slaščice, ker njihovi možgani konzumirajo veliko sladkorja. Kakopak. Tecite torej brž do najbližje slaščičarne!

Jaka. Vaš predlog je žaljiv, vendar bom to spregledal. Kar zadeva tortico, jo imam v škarniclju.

Inspektor. Kaj potlej čakate! Na dan z njo!

Jaka namesti tortico na krožniček, doda vilice in vse skupaj porine pod rešetko. Gledata. Vesel brez naglice vzame ponujeno in z zadovoljstvom, a brez hlastanja je tortico. Od blizu ga opazujeta onadva, bolj od daleč pa ónadva.

Inspektor. Všeč mu je. Dobro.

Jaka. Jasna stvar. Crème de la crème, najboljša slaščičarna v mestu.

Vesel dokaj hitro pospravi sladico ter porine krožnik in vilice nazaj ven pod rešetko. Potem se spet zastrmi v obiskovalca.

Inspektor. Zdaj pa. Torej, spoštovani profdoktor, naj iznova poudarim, da moje prepričanje o vaših superiornih dušnih zmogljivostih ni niti malo omajano. Dognanja medicinske empirije so itak vedno vprašljiva. Prosil bi vas za informacijo in/ali mnenje. *Kratek premor.* Torej. Pri utemeljitvi krivde g. Marina, ki je bila sicer kasneje zanikana, a to do nadaljnjega pustimo, torej, pri utemeljitvi omenjenega gospoda krivde ropa lastne banke ste omenili znani izrek Bertranda von Berchtersgartena, ki povezuje bančništvo in kriminal. Zanima me, v kakšni povezavi s kaznivim dejanjem ste videli omenjeni izrek? V ajtiološki, tj. empirično konsekutivni ali pogojni, ali v ontološki, potemtakem brezpogojni? S temi vprašanji sem se nemalo pečal, ker se mi zdijo pomembna v luči novih izsledkov v zadevi Ultramarin.

Vesel negibno boljši. Naravnost in potlej tudi nekoliko proti levi in proti desni, kjer čez prizorišče prisluškuje, se med sabo spogledujeta in znakovno sporazumevata književnika. Ki ju inspektor in Jaka kakopak ne vidita. Vsi čakajo.

Inspektor. Zakaj ne govori?

Jaka. Ne vem. Profdoktor? Zagotavljam vam, da prihaja inspektor z dobrimi nameni.

Inspektor. Kot rečeno, moj respekt do vaših analitičnih zmožnosti ni prav nič okrnjen.

Jaka. To ste že povedali.

Inspektor. Čakajte. Imate vi mene za norca? To utegne imeti za vas resne posledice! Prsilno kmetovanje!

Jaka. Zagotavljam vam, včeraj je spregovoril, potem ko je bil pojedel tortico.

Inspektor. Tako? Kaj pa je dejal?

Jaka. *Pomemben.* Ne vem, ali vam v interesu preiskave morem to zaupati.

Inspektor. *Vleče izza pasu lisice.* Zdaj pa dovolj! Vam bom jaz pokazal, kaj je v interesu preiskave!

Jaka. Nikarte. Saj bom povedal.

Inspektor. No?

Jaka. Dejal je: mmm.

Inspektor. Mmm? To je vse?

Jaka. Da.

Inspektor. Pa saj to ... To ni vobče nikaka izjava, to je samo en ... en ... en ... en ... med-met!

Jaka. Zdelo se je, kakor da je imel namen nadaljevati, a ga je nekaj zmotilo.

Inspektor. Zmotilo? Kaj?

Jaka. Morda navzočnost še nekoga.

Inspektor. Navzočnost?

Vesel. Mmm.

Jaka. Slišite!

Inspektor. Stoj! *Se bliskovito osukne: zagleda opazujoča književnika, ki se nista utegnila pravi čas skriti vsak za svoj portal.* Kaj delata vidva tam?

Detelja. Gospod inspektor –

Cinkar. Če dovolijo –

Inspektor. A! Vaju poznam? Da! Poznam vaju!

Detelja. Ne ne ne ne ne. Nemogoče. Pomota. Morda vas na koga spominjava, toda modus najine navzočnosti je sedaj drugačen.

Cinkar. Ako dovolite: Josip Cinkar.

Detelja. Ako dovolite: Frančišek Detelja.

Cinkar. Midva sva osebi in osebnosti literature v vsakem pomenu besede, namreč –

Detelja. – pasivno –

Cinkar. – in aktivno.

Detelja. To poveva glasno in s ponosom.

Inspektor. Če prav razujem, pravita, da sta literarna lika?

Detelja. Tako je, seveda.

Cinkar. Točneje: literarna in metaliterarna.

Detelja. Oziroma, z drugega poetološkega očišča: dramska in podramska.

Cinkar. Vedno pa z upoštevanjem aktivne in pasivne literarne pravice.

Detelja. In borca proti literofobiji in za enake pravice drugačnih.

Cinkar. In drugačne pravice enakih.

Inspektor. Vlecita koga drugega za kaj drugega. *V brk.* Če koga ne morem videti, so to ti kvazirealni govnači. Raznorazni sralci neredko najdejo v umetnosti in literaturi svoje zatočišče, to je fakt. *Onima dvema, ki nekaj mencoritita.* Ne mrdaj! *Jaku.* Stvari so zelo zapletene, nahajamo se pred ključnimi odločitvami, potrebni so nam vsi možganski potenciali. Vas lahko prosim, da skočite do konditorije Krem de la krem in prinesete še kakšno tortico. Pravzaprav prinesite kar cel pladenj. Velik pladenj. Največji. Na moj račun. *Mu da bankovec.* Nobena žrtev ni odveč. Ta dežela nujno potrebuje miselni preboj. Tudi jaz imam rad tortice. Kdor veliko misli, pač ...

Jaka. Toda inspektor! *Migljaj proti onima dvema.* Peta kolona tako rekoč!

Inspektor. Brez skrbi. Znam jaz s takimi. Nisem tako naiven, da bi ju spustil nazaj v njuno metafikcijo nedokazljivega.

Jaka. Dobro. *Odide.*

Inspektor. *Se vehementno obrne k onima.* No, tako. Začnimo od začetka. Vprašanja je treba vedno znova tematizirati in prevprašati. Kdo sta v resnici? Občutek imam, da sem vaju srečal že v prejšnjem ... karmičnem krogu ali življenjskem ciklusu ali kar že je. Komod bi mogel misliti, da sta baš vidva namešala in zamešala tisto substanco, če ne bi že vedel ... In navsezadnje, kdo bi bil mogel to in to storiti, v predkazenskem in kazenskem postopku ni manj pomembno, kot kdo je dejansko storil ...

Slišijo se glasovi.

Inspektor. Nekdo prihaja. Nemudoma izginita v svoje literarno škilišče in da se mi ne ganeta od tam!

Cinkar in Detelja se spogledata.

Cinkar. Mislil je opazovalnico.

Detelja. Panoptikum. Biriči se ne umejo izražavati.

Si pokimata in odideta do svojih kulis.

Emica. *Še zunaj odločno.* Dokazala jim bom! Mene ne bodo imeli za norico! *Vstopi.* Zaradi njihove psevdoznanstvene zagovednosti kasni projekt novega človeka! Norost ni dedna oziroma hvala bogu, da je!

Rezka. Treba je previdnosti, gospodična –

Emica. Tovarišica! Razumeš slovensko ali rabiš batine! – O! Vi ste tu, inspektor!

Inspektor. Da. In mislim, da zaradi podobnega cilja kot vi, dasi ne načrtujem ravno novega človeka.

Emica. Še tega se manjka, da bi bili žandarji zaploditelji –

Inspektor. Cilj je: da profdoktor spregovori.

Emica. Zakaj pa vi, represivni organ, to hočete?

Inspektor. Pojavila so se nova dejstva.

Zdi se, da Rezka nekaj s pogledom sporoča inspektorju. Emica kajpak tega ne sme videti. In mi?

Emica. Torej vi menite, da bi profdoktor mogel biti –

Inspektor. Menim, da.

Emica. Ako je tako, sem, zgolj in samo v tem primeru kakopak, na vaši strani.

Inspektor. Me veseli. *Z galantno reverenco. Pa še Rezki.* Gospodična ... Jaz sem namreč demokrat.

Tisti hip z že utečeno vehemenco plane noter gospa Zofija, tri korake za njo dokaj manj energično direktor Marin, kateri je vobče bolj mrk in pičlih besedi.

Gospa Zofija. Emica! Duša moja blodeča! Tukaj si!

Emica. Nikaka duša nisem, blodeča si pa kvečjemu ti.

Marin. Utihni, spokaj, gremo domov. *Rezki.* Ti tudi, poeta.

Emica. Ha ha ha. Ostani, kjer si, Rezka. Mimogrede, ati, beseda *poeta* je moškega spola.

Marin. Briga me.

Inspektor. No, lepo. Prav kmalu bomo vsi zopet zbrani.

Jaka vstopi, noseč pladenj ali celo rineč voziček s skladovnico tortic in ustreznim priborom.

Jaka. Evo! Tortice!

Inspektor. Sladki pripomočki za ostrino misli! *Zakliče kukajočima književnikoma.* Še vidva pridita bliže, kvazirealista! Dasi gre pri vaju glukoza v govno, preden prispe do mozga!

Poklicana pristopita.

Emica. Še sta tukaj? Vama nisem zabičala, da izginita?

Inspektor. Le trenotek, go-tovarišica. Važno je, da smo vsi zbrani kakor na oni dan. Čas je namreč napočil za sklepne sklepe.

Detelja. Da! Pride čas, ko mora literatura stopiti –

Cinkar. – v areno življenja, da! Literatura vedno stopi v areno življenja takrat, ko –

Emica. – ko se delijo tortice.

Inspektor. Torej. Vsi smo tako lepo zbrani: dovolite mi povzetek. Kot morda veste, je bil primer Ultramarin zaradi pojava novih faktov iznova odprt v smislu revizije. Čast mi je obvestiti vas, da je revizija obrodila razjasnitev.

»Mmm!« »Tako?« »Bravo, bravo.« »Kaj res!«

Inspektor. *Dvigne veličasten ključ.* Tu imam ključ. Ključ svobode za nekatere, ključ ječe za druge.

Emica. Pustite neslano metaforiko, gospod valpet, in preidite k stvari, evgenski projekt novega človeka nestrpno čaka!

Inspektor. Na predhodni instanci je bil primer, tako se je zdelo, docela pojasnjen.

Dragoceno kovino je ukradel računovodja Feliks Krulec – prijet je tudi priznal.

Profdoktor Žiga Vesel je v domnevnem napadu duševne destabilizacije obtožil gospoda direktorja Marina – *pokaže konferansjejsko* – in bil nato v lastnem interesu, kakor tudi v interesu socialnega okolja, hospitaliziran in podvržen najsodobnejšim metodam psihiatrične obravnave. *Pokaže rekvizite, ki stojijo, ležijo in visijo za gartro.*

Cinkar. Dobro, kaj nam zdaj to pripoveduje.

Detelja. To vendar vsi vemo, da so metode zmirom najsodobnejše.

Inspektor. Ponižnemu varuhu svobodne družbene ureditve, ki stoji pred vami –

Emica. Ph!

Inspektor. – ki stoji pred vami, vendarle nekaj ni šlo v račun. In ko bi bil element dvojbe le eden, bi se bil sprijaznil, vedoč, da v humanističnih disciplinah neki element dvojbe vedno ostane. Navsezadnje, ako je element dvojbe le eden, to ni prava dvojba, marveč bolj enojba, komaj če zadostna za pogon preiskovalnega postopka.

Detelja. Nam kani sedaj ta predavati namesto onega?

Cinkar. Vse kaže. Izpod kapí na dež.

Inspektor. *Ne dovoli, da bi mu kaj zmotilo popolno zbranost.* Toda elementa dvojbe sta bila dva. Prvič. Je mar mogoče, da bi se umska kapaciteta, ki minulo sezono ni imela konkurence v kontinentalnem analitičnem pokalu, tako popolnoma zmotila?

Cinkar. Pa še kako je mogoče! Tisti pokal, vobče vsa ona FIA ali Fédération Internationale de l'Analyse, lepo vas prosim, to je vse zgoljufano, skorumpirano, del medcelinskega kompota, ki mu je cilj –

Detelja. Pst. To je minulost, kolega. Že mimo.

Cinkar. Kako mimo, pravkar –

Inspektor. *Ga nadglasi.* Drugi element dvojbe. Naši forenziki so v vinu z onikratne veselice, kjer smo bili navzoči vsi mi, saj se spominjate, našli tujo substanco, in sicer spojino, ki jo kemijska veda imenuje *bi-meta-kontra-re-sub hopacupamin*. Nemara kdo ve, čému rabi omenjena spojina? Kakšno je njeno komercialno ime? *Vsi so tiho.* Morebiti vidva, ki sta strokovnjaka za realiteto kakor veččaka njenega literarnega zrcaljenja?

Cinkar. *Se odhrka.* Eliksir ljubezni.

Spogledovanje.

Inspektor. Tako, tako. No, da se predolgo ne mudim. Preidimo k sklepnim sklepom. *Stopi h kletki in odklene vrata.* Profdoktor Vesel, svoboden človek ste. Stopite ven. *Vesel ga uboga, še zmeraj nemo boljše, ne vedoč, kaj bi s seboj.*

Emica. Svoboden človek, to se tako lepo sliši, da kar ne morem ... naš program evgenike ...

Jaka. Čemu sem moral bezljati po tortice, če ste že sami vse razvozljali!

Inspektor. Nikar prenašlih sodb, nezaupljivi prijatelj! Kako dobro je, da je tortic dovolj za vse! Kdo ve, kaj se še utegne razkriti! In tega tudi ne moremo ugotoviti, dokler se ne posladkamo! Posladek pa je, navsezadnje, dobra stvar tudi *an sich!*

Jaka. Presenetljivo, zdi se, da nekolikanj deluje že celo vnaprej!

Inspektor. Zatorej, prosim! *Rezki in Jaki*. Prijatelja, ki imata ustrezno strokovno znanje, bodita tako dobra ter poskrbita za mizico pogrni se in stole, potlej pa se nam pridružita še vidva!

Zelo naglo se bo pred kletko sestavila primerno dolga miza s primernim številom stolov in krožnički ter torticami na njih. Vesela posedejo v Kristusovo sredino (»Izvolite semkaj, spoštovani profdoktor, na preroški stol!« – je bilo to mar rečeno ironično?), na njegovo vsako stran se zrineta kibica Cinkar in Detelja. In drugi za njima. Ko hoče sestiti Marin:

Inspektor. Vi ne. Za vas je drug prostor. Gospod Branko Marin, v imenu zakona vas aretiram zaradi ropa banke Ultramarin d.d., geslo *Nad nami jasno nebo*. Izvolite, za vas je oni prostor. *Pokaže kletko.*

Marin. Kaj?

Inspektor. Prosim, izvolijo.

Marin. Kaj?

Kot malo zmeden ubogljivo stopi v kletko, inspektor zapre in zaklene za njim in ne brez teatralnosti spusti ključ v žep suknjiča. Obsedijo osupli, razen Vesela, ki se z mirom in pozornostjo loti svoje tortice in se ne meni veliko za druge. Tudi ne za Emico, ki je pristopila in mu nekaj razlaga na uho.

Gospa Zofija. Kako vendar!

Inspektor. Žal, tu ni več nikake dvojbe.

Gospa Zofija. O Bog. Dvojbe ni več; pa konjaka, je še kaj?

Rezka vešče pristopi z omenjeno pijačo. Natoči, nato sede še sama. Debata poteka mimo in/ali preko Vesela, diskutanti bolj ali manj samogibno tudi obdelujejo tortice, kar očigledno ni, kot že rečeno, brez mo-mentalnega učinka.

Cinkar. Želim opomniti, kolega, da ste to docela napačno zasnovali. To je vendar norišnica in ne zapor, a direktor Marin ni –

Detelja. Prvič, zasnoval nisem jaz, temveč vi, kolega, seveda po vzgledu svojega oboževanega Cunjarja.

Cinkar. Cunjkarja, ne Cunjarja. Mimo tega to vobče ni res. In mimo obojega je za moža izvestnega družbenega ugleda norišnica primernejše spravilo od ječe.

Detelja. In zlahka se tudi tozadevno preobrazi.

Cinkar. Bi pa vsekakor vprašal, kakšen motiv naj bi direktor imel, oprostite, da oropa lastno banko, mimo ideoloških floskul velespoštovanega gospoda profdoktorja?

Emica. Nobene ideološke floskule niso! To je natanek opis sveta!

Inspektor. Na to vprašanje morem jaz odgovoriti. Motiv je imel dober tudi mimo ideoloških floskul. Pospraviš plen in prijaviš škodo zavarovalnici. Ali pa se vključiš v kontinentalni program sanacije bančnega sektorja. Najbolje oboje.

Gospa Zofija. Brankec, pa saj to je grozno! To je vendar goljufija!

Marin. *Skozi zobe in rešetke.* Utihni že, koza!

Inspektor. Sicer pa naj poudarim, da ni rečeno, da primer ne bo kdaj znova odprt in revidiran. Namreč, pojem krivde in kazni je živa stvar, živ par, in se skozi čas in zgodovino spreminja.

Gospa Zofija. To bom preslišala, ker ti je hudo pri srcu, Brankec, pa četudi se zdi, da si si bolj kot le malo sam kriv ... Toda nekaj sem želela vprašati, vem, da sem le neuka ženska, ali ... Oprostite, gospod inspektor, kako pa deluje omenjeni oné kakosežereče ljubezni?

Emica. Sploh ne deluje, to je psevdoznanstven larifari.

Inspektor. *Emici.* Brez zamere, gospica-tovarišica, onikrat ni bilo podoba, da ne bi čisto nič deloval. Na vas in name pač ni, ker nisva pila vina.

Emica. Ne povezujte me s svojo represivno osebo!

Inspektor. *Gospe Zofiji.* Deluje, gospa, tako, kot pač deluje eliksir ljubezni: spodbuja ljubezenska oziroma zaljubljevalska čuvstva.

Gospa Zofija. Oh! Ali vis à vis koga?

Inspektor. O tem se mnenja v farmakološkem slovstvu razhajajo. Nekateri menijo, da je smer učinkovanja mogoče uravnavati, drugi, da ne.

Gospa Zofija. Oh!

Jaka. Torej smo bili tako rekoč zastrupljeni ...!

Rezka. Očigledno vas zelo skrbi, da se vas ne bi nemara polotila ljubezen, kolega!

Jaka. Tebe se seveda ne bo, ki koketiraš z različnimi profesorji!

Gospa Zofija. Služinčad – tišina! Malo olike!

Detelja. *Cinkarju.* Toda čakajte in izvinite, kolega! Neko drugo vprašanje je ključno: kakšno zvezo ima sploh eliksir z ropom banke?

Cinkar vrže roke kvišku, kot češ, »a moram prav jaz vse vedeti?« in se ozre proti inspektorju.

Inspektor. Kakopak, jaz vem pojasniti. Moja službena in družbena vloga je, da pojasnim. Da bo nebo nad nami res modro, kajne! – Sicer pa je vprašanje hudo na mestu: eliksir v resnici nima nobene zveze, edinole da je bil element dvojbe, ki me je spodbudil k obnovitvi preiskave. Elikzir mi je tako rekoč, hehe, vzburil preiskovalni eros, dasi, kot rečeno, onega vina iz umljivih službenih razlogov nisem pokusil.

Gospa Zofija. Ampak to, da nima nobene zveze, ni prav!

Detelja. *Zmagoslavno.* Natanko tako. Ni prav! Ni – enovito!

Gospa Zofija. Navsezadnje – ali ni tudi to, mešanje nekakih snovi v vino, kaznivo? In nekdo je moral to vendarle storiti?

Inspektor. Da in ne. Povedal vam bom, kako je s tem vinom, akoprav nima, kot rečeno, nobene zveze z ropom v banki Ultramarin. Ima pa, če se tako vzame, istega storilca.

Marin. *Potrese rešetko.* Ni res!

Inspektor. Dejal sem: če se tako vzame. Kot veste, je vino za veselico prispeval pravkar oglasivši se gospod Marin.

Rezka. Gospod Marin da bi primešal v vino –?!

Marin. Nisem!

Inspektor. V resnici ni.

Gospa Zofija. Kako pa je vendar tedaj prišel noter tisti – fiksir?

Inspektor. Morda bi kar vi povedali, gospod Marin?

Omenjeni v kletki zarentači.

Inspektor. Prav. Bom jaz. Torej. Omenjeno vino je bilo posebej stekleničeno in etiketirano za premiero opere *Ljubezen in kapital*, ali, kot je bila tudi oglaševana, v jeziku ... ljubezni, *Die Liebe und das Kapital*. Za ta namen je bila vinu primešana tudi ona posebna substanca. Po premieri je dokaj vina ostalo, saj je polovica publike v prvem premoru zapustila uprizoritev in poslopje državne opere. Banka Ultramarin je bila glavna pokroviteljica tega kulturno-umetniškega dogodljaja in tako je gospod

Marin lahko dobil preostalo zalogo žlahtne pijače po ugodni ceni. Kar je bilo nemara lahko mišljeno, ni pa imelo zle namere, najsi je vedel, kaj vino vsebuje, ali ne.

Marin. *Se energično dvigne ob rešetki.* Zdaj sem v kehi! Ni sicer rečeno, da ostanem vedno v kehi, pazite se me, nehvaležniki! *Grozeče rentaći ter stresa rešetko.* A bodi, kakor bo, nekaj hočem povedati, predno se razstanemo in me pustite tu trohneti! Kaj hočem povedati? Povedati hočem svojo zdravico, ki je popreje nisem imel priložnosti povedati, ker so me prehiteli razni uzurpatorji, med katere se je žalibog vštela lastna soproga! Vedite tedaj: navzlic fijasku one opere še vedno mislim, da sta ljubezen in kapital v najžlahtnejši zvezi, in to mišljenje branil bodem do poslednjega diha svojega! Na ljubezen in kapital! *Kapital und Liebe!*

Pristopi Rezka in mu poda čašo. Prime in jo dvigne.

Živeli! Navzlic kletki ostajam notranje svoboden! Ne priznavam niti pravne niti psihiatrične države! Ne gvant mi je ne bo ne bela halja! Tako! Govoril sem, odslej molčim do trenutka, ko bo svoboda zasijala!

Gospa Zofija. Revež. Izgubil si luč razuma. Ako bodeš take ven stresal, denejo te v samico in ledeno kopel ti natočijo v banjo.

Cinkar. *Detelji, čez Vesela, ki sedi med njima in pospravlja tortice.* Kolega, tu ste presegli meje lasne vleke.

Detelja. Ne jaz, temveč vi ožemanja trte.

Cinkar. Vi. Vezanja otrobov.

Detelja. Vi. Praznjenja marenj.

Emica. Posluš! *Potolče z žličko po kozarcu.* Dragi zaročenec, dovolj sem se načakala! Sedaj, ko nisi le osvobojen, marveč si tudi obnovil zalogo sladkorja v možganih, se lahko odpraviva. Čaka naju veliko trdega dela!

Vesel sedi in ne reče nič, morda rigne.

Emica. Dovolj časa je bilo ukradenega analizi zaradi te absurdne represivne šlamparije. Zdaj ti ne grozi več represalija podrepnikov kapitalističnega sistema. Čas je, da spregovoriš.

Vesel. *Pohlevno.* Bom. Ali najprej mi dovolite trenotek.

Dolgo si ogleduje poslednji dve preostali mu tortici, nato pa dvigne vsak krožniček z eno roko in splošči tortici književnikoma v lici.

Ali pa tega ne izvrši; to svobodo treba prepustiti navdihu trenutka.

Kratek aplavz.

Jaka. Dobro ste to storili, gospod profdoktor. Že ves čas sta mi šla na živce. Nasploh mi gredo književniki na živce, ven in ven bi nas nekaj podučevali.

Emica. Tortica je orožje, vzemi jo v roke! Analiza je prešla v akcijo.

Vesel. Hvala. Toda veste, novica, katero vam moram predati, vas bo nemara iznenadila. Namreč: sezona je minula, psisocanaliza ni več *in*.

Detelja. Česa ne poveste? Kako ste pa to dognali?

Cinkar. So vam javili Marsovci tja v kurnik po krogovalni povezavi?

Vesel. Vajina ironična intenca je prav toliko slišna kot odvečna. Nobenih Marsovcev ni bilo, temveč sem prevprašal samo metodo analize skozi temeljno predpostavko, ki je slejkoprej veljavna:

»Lastnost prava

je vsakega pojava,

da nikoli ni,

kar se vedno zdi.«

Gospa Zofija. Psst! To me zanima. Vidva, ne speljujta razprave k nebistvenemu, če že sama menda nista, kar sta, oziroma sta, kar nista.

Cinkar. Ne, čakajte malo, spoštovana –

Gospa Zofija. Molčite že enkrat! Mene zanima, kaj je *in*! Kaj se nosi to sezono!

Vesel. *In* je – intuicija. Zato obznanjam, da odsihmal nisem več analitik, marveč intuitor.

Inspektor. Točno! To je to! Zmeraj sem slutil, da je to to! Naš maître à penser! Učitelj modrosti!

Emica. Pozdravljam napredek revolucionarnih metod!

Vesel. Tovarišica Ema! Intuicija mi je že nekaj razkrila!

Emica. Da?

Vesel. Intuicija mi je razkrila, da bi imel rajši Rezko nego tebe!

Omenjena med delom – prinašanjem-odnašanjem pribora itn. – nekoliko zmrzne.

Podobno Jaka, a je le-ta bolj zamišljen.

Gospa Zofija. O moj Bog!

Emica. *Zavzeto.* Zanimivo in tehtno razkritje! Mimogrede, tudi sama sem dognala, intuitivno kajpak, da je obenem z analizo *out, passé* in *mimo* tudi evgenika. Torej: da bi midva, profdoktor, zaplajala novega človeka, ne pride v poštev. Tudi mimo okoliščine, da so napredne metode psihiatrične obravnave gotovo skrknile tvoje spermatozoje.

Gospa Zofija. Jezusmarija!

Vesel. To je lepo, da se strinjava –

Emica. Sama sem dognala zanesljivo in dokončno: prihodnost je v alternativni.

Vesel. Vesel sem, da stopaš trdno naprej po progresivni poti!

Emica. Naj je tako ali tako, ti si zmeraj Vesel! A kar zadeva praktične konsekvence novih dognanj, spoštovani profdoktor, treba poudariti, da po nesporni doktrini progresivne naše spolne vede imenovana Rezka, ki si jo preje v misel oziroma željo jemal, svobodno razpolaga s svojim telesom.

Jaka. Ej! Halo! Kaj, kako svobodno –?!

Emica. Prècej izveste, prijatelj. Diktat zgodovinske oziroma razredne oziroma moje nuje je neizprosno. Rezka svobodno razpolaga s svojim telesom –

Gospa Zofija. Jozes! Ali kaj pa duša!

Emica. – svobodno razpolaga s svojim telesom in tako je svobodna takisto njena odločba, da ga stavi, kakor je, pri meni v službo. Skratka, po lastni svobodni odločitvi je Rezka moja.

Jaka. Kaj je zdaj to!

Vesel. Trenotek!

Emica. Vidva gospoda imata že sklenjeno delovno razmerje. Sedaj je na vaju, da le-to po svobodni odločitvi v duhu sodobnega trenutka privzdigneta na višjo raven.

Jaka. Čakajte vendar!

Emica. Zakonska določila so glede tega jasna, zgodovinska nuja pa takisto.

V nejeverni nevednosti glede modrega ukrepanja si vzame profdoktor še eno tortico in se je preudarno loti. V tem opravilu se mu pridruži druga nedoumna oz. večje miselne ostrine željna in potrebna oseba, gospa Zofija.

Inspektor. *Kontemplativno.* Kako interesantno. Naše nehánje se nikdar ne neha!

Človeku se je pečati z ven in ven novimi družbenimi danostmi.

Cinkar. Madona, saj to je onkraj verjetja.

Detelja. Prav res. Človek piše –

Cinkar. – Detelja napiše!

Detelja. Ne Detelja, nego Cinkar!

Cinkar. Ne Cinkar, marveč Detelja!

Detelja. Ne mislim se prerekati z vami. Navsezadnje je pisano, da gre pri komediji za združenje ljubečega para oziroma parov.

Cinkar. Toda raznospolnih, za Kriščevo voljo! Družinske vrednote! Ne pa to! Daleč ste zabredli, kolega!

Detelja. Zakaj naj bi bil jaz kam zabredel?

Cinkar. Saj ste to reč vi napisali, ne?

Detelja. Jaz ne, temveč vi, kolega, s spoštovanjem. Le pri koncu nikar ne pozabite, da mora v učiteljevem oziroma profesorjevem oknu goreti sveča, da bode luč svetila simbolno v sivino aktualizma ter bode filistrstvo brez milosti bičano, nadvsem pa, da bode čitatelj prepoznal umételni podpis vélikega Cinkarja in v soju lumna izza njega stoječo silhueto še večjega Cunjkarja!

Emica. Pšššt! Mir že enkrat! Tu se začenja nekaj novega! *Prime Rezko za roko. Nežno vzneseno.* Pojdiva, sestra moja. Novo življenje naju čaka. In narod in zarod najin.

Jaka. Ja kakšen zarod, jeb–

Rezka. *Se ozre proti Jaku.* Kaj hočemo, prijatelj. Služba je služba. Našemu stanu je sojeno, da mora potrpeti.

Jaka pogleda po drugih, ki stoje okrog: sočutno/hinavsko prikimavajo. Z vso silo brcne stol, da odleti čez prizorišče in se po možnosti raztrešči ob nasprotni steni.

KONEC